

Innst. O. nr. 81

(2001-2002)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om lov om valg til fylkesting og kommunestyre (valgloven)

Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) unntatt regler som spesielt gjelder valg til Stortinget m.m.

Til Odelstinget

1. HOVEDINNHALDET I PROPOSISJONEN

Innledning

I proposisjonen fremmes forslag til en ny lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre. Departementets lovforslag bygger på Valglovutvalgets utredning NOU 2001:3 Velgere, valgordning, valgte.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har besluttet først å behandle og avgi innstilling om de deler av proposisjonen som angår valg til fylkesting og kommunestyre med sikte på at nye regler kan gjelde fra valget i 2003. De spesielle reglene om valg til Stortinget vil bli behandlet på et senere tidspunkt. I tillegg har komiteen utsatt behandlingen av departementets forslag til endringer i kommuneloven om innbyggerinitiativ.

Etter anmodning fra komiteen har Kommunal- og regionaldepartementet utarbeidet et nytt lovutkast der alle bestemmelser som spesielt omhandler stortingsvalget, er tatt ut.

Departementet foreslår at den nye valgloven bør være mindre detaljert enn den vi har i dag. Områder av teknisk karakter bør kunne reguleres i forskrift. Det er derfor foreslått flere forskriftshjemler. Det bør også i noen grad kunne overlates til valgmyndighetene selv å finne individuelt tilpassede løsninger innenfor et mer rammepreget regelverk også på valgområdet, selv om tradisjonen har gått ut på det motsatte.

Departementet foreslår at det inntas en formålsbestemmelse i den nye valgloven som fastsetter at valgordningen bygger på direkte, frie og hemmelige valg.

Grunnloven har ikke regler om verken kommunestyrevalg eller fylkestingsvalg. Stortinget har derfor frie hender når det gjelder å fastsette bestemmelser om lokalvalg i alminnelig lov.

Sentralt reformforslag - personvalg

Departementet foreslår å introdusere personvalg ved fylkestingsvalg. Det foreslås at minst 8 pst. av velgerne må ha gitt personstemme til en kandidat for

at velgernes preferanse skal overstyre partiets rangering av kandidatene. Ved kommunestyrevalg foreslår departementet at det antall kandidater som partiene kan kumulere på den enkelte liste, kan variere fra 2-6, avhengig av det antall kommunestyremedlemmer som skal velges. Disse forhåndskumulerte kandidatene skal få et stemmetillegg på 25 pst. Adgangen til å føre opp slengere ved kommunestyrevalg foreslås opprettholdt, men slik at slengere kun får innvirkning på kandidatkåringen, ikke mandatfordelingen mellom listene.

Enkelte generelle spørsmål knyttet til valg

Departementet legger til grunn at det på sikt vil være mulig å løse de tekniske utfordringer som er knyttet til å utvikle betryggende løsninger for sikkert mottak og overføring av data i forbindelse med eventuell elektronisk stemmegivning. Imidlertid anser departementet at viktige demokratiske prinsipper gjør at stemmegivning fortsatt må foregå i det offentlige rom. På denne bakgrunn anser departementet at det ikke kan være aktuelt med forsøk med elektronisk stemmegivning utenom det offentlige rom og som ikke skjer under overvåking av valgmyndighetene.

Departementet foreslår ikke at valgloven bør ha en egen forsøkshjemmel. Forsøksloven antas å være tilstrekkelig vid.

Departementet foreslår at kommuner som ønsker det, kan vedta å velge kommunedelsutvalg ved direkte valg. Det legges blant annet til grunn at kommunedelsutvalg som er valgt ved direkte valg, ikke kan omorganiseres eller nedlegges i løpet av perioden. Direkte valgte kommunedelsutvalg utgjør ikke et eget forvaltningsnivå og kommunestyret vil fortsatt stå ansvarlig for avgjørelser som treffes i kommunedelen.

Enkelte spørsmål vedrørende politiske partier

Departementet foreslår at det opprettes et partiregister i Brønnøysund. Partiene må registreres i En-

hetsregisteret og pålegges en plikt til å holde registreringsmyndigheten oppdatert om hvem som til enhver tid utgjør partiets hovedstyre, og som i denne egen- skap har kompetanse til å opptre på vegne av partiet i saker etter valgloven. Ordningen med klagenemnd opprettholdes.

Departementet foreslår å oppheve reglene om par- tienes rett til økonomisk støtte i forbindelse med no- minasjonsprosessen. Nominasjonsstøtten integreres i den alminnelige partistøtten og utbetales som en del av denne.

Avviklingen av valg. Organisering og finansiering

Når det gjelder arbeidet på sentralt nivå, vil departementet vurdere å delegere oppgaver knyttet til prak- tisk tilrettelegging av valg, til et organ utenom departementet. Det kan være aktuelt å overføre oppgaver til ett av fylkesmannsembetene, som vil kunne løse opp- gaver på vegne av hele landet. Arbeidet med regelver- ket og andre prinsipielle oppgaver skal fortsatt ligge til departementet. Utvalgets forslag om opprettelse av en valgkommisjon følges ikke opp.

På lokalt nivå foreslås det at valgstyret fortsatt opprettholdes som obligatorisk organ, men at det blir opp til kommunen/fylkeskommunen selv å avgjøre om oppgavene skal legges til et eksisterende organ el- ler om det skal velges et eget organ for å utføre disse oppgavene. Likeledes foreslås ordningen med stem- mestyrer på stemmestedene videreført.

Prinsippet om at kommunene har ansvaret for kostnader i tilknytning til lokalvalg, videreføres.

Stemmerett og manntall

Departementet følger ikke opp utvalgets forslag om at norske statsborgere som har bodd utenlands i mer enn 10 år ikke lenger skal ha stemmerett ved lo- kalvalg.

Videre går departementet inn for at arbeidet med og ansvaret for manntallet fortsatt skal være et kom- munalt ansvar. Prosedyrene knyttet til manntallsbe- handlingen bør kunne forenkles og fristene kan kortes ned.

Valgbarhet. Rett til fritak

Når det gjelder lokalvalg går departementet inn for å utvide kretsen av valgbare personer, slik at valg- barhetsbegrensningen for den som er "leder av forvalt- ningsgren" oppheves.

Det foreslås videre at det skal bli adgang for valg- styret til å gi kandidater på listeforslag fritak fra å stå på liste til kommunestyre- og fylkestingsvalg, hvis det vil være forbundet med uforholdsmessig vanskelighet å ivareta pliktene i vervet.

Aldersgrensen for aldersbestemt rett til fritak fra kommunestyrevalg og fylkestingsvalg foreslås hevet fra 65 til 67 år.

Listeforslag og stemmesedler

Departementet går inn for å redusere krav til antall kandidater på listeforslagene ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg. Det foreslås et krav om at det må føres opp minst sju kandidater på listeforslaget ved begge typer valg. Det foreslås et maksimumsantall som tilsvarer det antall kandidater som skal velges med et tillegg av seks. Med hensyn til krav til antall underskrifter på listeforslagene fra dem som ikke re- presenterer et politisk parti, foreslår departementet at listeforslaget ved kommunestyrevalg må underskrives av minst 2 pst. av kommunens innbyggere. Dog settes det et maksimumskrav på 300 underskrifter. Ved fyl- kestingsvalg går departementet inn for å opprettholde gjeldende rett, slik at listeforslaget må underskrives av minst 500 personer. Det foreslås videre at kun regis- trerte partier som også kan vise til en viss oppslutning ved valg, skal kunne komme inn under de "forenkle- de" reglene og slippe å samle underskrifter til støtte for listeforslaget.

Forhåndsstemmegivningen

Departementet foreslår at forhåndsstemmegivnin- gen på Posten opphører, og at ansvaret for å avvikle forhåndsstemmegivningen tilbakeføres til kommune- ne. Kostnadene ved forhåndsstemmegivningen ved lokalvalg bæres av kommunene i samsvar med almin- nelige prinsipper for kostnadsdeling ved valg.

Kravet om at velgeren skal være forhindret fra å møte på valgtinget på valgdagen for å kunne avgi for- håndsstemme, foreslås ikke videreført. Bestemmelse- ne om obligatorisk tilrettelegging for forhåndsstem- megivning på norske skip og borefartøyer foreslås ikke videreført. Det foreslås imidlertid utvidet adgang til å brevstemme, for dem som ikke kan komme til norsk utenriksstasjon eller oppnevnt stemmemottaker i utlandet.

Det foreslås forenklete krav til søknad om å få avgi forhåndsstemme hjemme. Ordningen med obli- gatorisk utsending av valgkort til alle stemmeberetti- gede personer innenriks, foreslås ikke videreført. Valgkort videreføres som obligatorisk ordning ved forhåndstemmegivningen, og skrives som sådan ut på stemmestedet.

Velgere som forhåndsstemmer utenfor egen valg- krets, skal, i stedet for et stemmeseddelssett, få utdelt én stemmeseddel. På denne står navnet på alle de re- gistrerte partiene og velgeren kan merke av ved ønsket parti. Stemmeseddelkonvolutt skal fortsatt benyttes ved forhåndsstemmegivningen.

Organisering og gjennomføring av stemme- givningen på valgtinget

Departementet foreslår at det ikke fastsettes et mi- nimum antall timer valglokale må være åpne. Det overlates til valgstyret å tilpasse dette til lokale for-

hold. Det foreslås likevel at ingen valglokaler i landet må stenge senere enn kl. 20 på den offisielle valgdagen. Det foreslås ikke regler om stemmelokalenes utforming, da det anses naturlig å overlate til valgmyndighetene å finne egnede stemmelokaler. Departementet foreslår å videreføre adgangen til å avgi stemme umiddelbart utenfor stemmelokalet for velgere som ikke er i stand til å bevege seg inn i lokalet.

Bestemmelsene om valgagitasjon foreslås endret, slik at forbudet mot dette ikke lenger skal gjelde utenfor valglokalet.

Departementet foreslår å oppheve kravet om bruk av stemmeseddelkonvolutt på valgdagen.

Prøving av stemmegivninger og stemmesedler. Opptelling m.m.

Departementet foreslår forenklinger i regelverket ved at mange av de forkastelsesgrunner loven i dag opererer med, ikke videreføres.

Departementet foreslår at dagens regler om at departementet skal godkjenne bruk og fastsette nærmere krav til EDB-baserte valgoppgjørssystemer ikke videreføres.

Valgoppgjør - fordeling av mandater mellom listene

Når det gjelder fylkestingsvalg foreslås det at gjeldende rett videreføres ved at St. Lagües modifiserte metode fortsatt brukes også her. Imidlertid støtter departementet utvalgets forslag om å oppheve ordningen med geografiske utjevningsmandater ved fylkestingsvalg. Det foreslås ikke endringer i gjeldende valgkretsinndeling ved fylkestingsvalg.

Ved kommunestyrevalg foreslår departementet at den særegne valgoppgjørsmetode som i dag benyttes, ikke videreføres. Det vises til forslaget om at såkalte "slengere" ikke lenger skal ha virkning for mandatfordelingen mellom listeforslagene. Hvis dette forslaget vedtas, vil det ikke være behov for særregler for valgoppgjør ved kommunevalg. Det foreslås derfor at St. Lagües modifiserte metode innføres også ved kommunestyrevalg.

Kontroll og klage. Virkning av begåtte feil m.m.

Departementet fremmer forslag om at det nyvalgte kommunestyret, etter innstilling fra valgstyret, selv skal avgjøre om valget ved kommunestyrevalg skal godkjennes. Tilsvarende regler foreslås også for fylkestingsvalget.

Departementet fremmer også forslag om at lokale valgmyndigheter skal ha adgang til å omgjøre vedtak etter klage eller eventuelt av eget tiltak. Departementet foreslår videre innføring av lovbestemmelser om at eventuelle feil i forbindelse med godkjenning eller forkasting av listeforslag kan rettes opp før valgdagen såfremt klage fremsettes innen en viss frist.

Departementet foreslår at Stortinget ikke lenger skal overprøve departementets avgjørelse i klagesaker som gjelder stemmerett og adgangen til å avgi stemme ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Lovforslaget vil på en rekke punkter innebære forenklinger i regelverket, og medføre en rimeligere og mindre arbeidskrevende gjennomføring av valg. Staten vil oppnå innsparinger ved at poststemmegivningen opphører og forhåndsstemmegivningen igjen blir et kommunalt ansvar. Dekningen av kommunenes utgifter i forbindelse med valg foreslås innlemmet i inntektssystemet.

Komiteens generelle merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Berit Brørby, Kjell Engbretsen og Jørgen Kosmo, fra Høyre, André Dahl og Martin Engeset, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og Henrik Rød, fra Sosialistisk Venstreparti, Siri Hall Arnøy og lederen Ågot Valle og fra Kristelig Folkeparti, Rigmor Andersen Eide, mener at valglovens viktigste funksjon ved siden av å legge til rette for den praktiske gjennomføringen av valg, er å gi de folkevalgte organer legitimitet for sin funksjon.

Komiteen mener derfor at de ulike forsøk som blir gjennomført med hjemmel i forsøksloven ikke må utvikle seg til å bli etablerte deler av valgordningen utenfor valgloven, men etter en evaluering enten utgå dersom forsøket ikke anses som vellykket eller den må tas inn i valgloven som en del av valgordningen. Komiteen vil peke på forsøksordningen med direkte valg på ordfører som et eksempel på dette, og mener at dersom dette blir en del av valgordningen betinger det utredninger med henblikk på endring i andre lover, herunder kommuneloven, med sikte på en klargjøring av ordførerens rolle og fullmakter.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er grunn til å forvente at direkte valg på ordfører medfører at velgerne må anta at ordføreren har en helt annen makt enn hva som er tilfellet. Dersom det er slik vil flertallet tro at dette på sikt vil undergrave den tillit kommunestyre og ordfører må ha for å kunne skjøtte sine verv.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er av den oppfatning at en ordning med direkte valg av ordfører vil kunne være et positivt bidrag til det norske demokratiet. Ved at velgerne direkte i valg kan være med på å peke ut den person som skal være kommunens fremste representant i de fire neste år kan bidra til å gi den valgte ordfører en større folkelig støtte enn dagens ordning, hvor velgerne i

prinsippet ikke har noen direkte kontroll på hvem som til slutt velges som ordfører. Disse medlemmer er av den oppfatning at en ordning med direkte valg av ordfører vil kunne bidra til å vitalisere det lokale demokratiet og gi innbyggerne en større grad av medbestemmelsesrett. Dagens ordning hvor det er en liten gruppe med politikere som "på bakrommet" forhandler seg frem til hvem som skal bli ordfører fremtrer, sett fra velgernes perspektiv, som en lite demokratisk ordning.

Komiteen mener at også sammensetningen av politiske organer er viktig for den tillit og den legitimitet som er både ønskelig og nødvendig. Her spiller blant annet kjønnsfordelingen inn.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at når muligheter til å stryke kandidater fra listen fjernes, vil det i seg selv bidra til en jevnere kjønnsfordeling, men vil likevel be om at Regjeringen utreder hvilke bestemmelser eller ordninger som kan etableres for å sikre en nødvendig kjønnsfordeling i de politiske organene.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede hvilke bestemmelser eller ordninger som kan etableres for å sikre en nødvendig kjønnsfordeling i de politiske organene."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil understreke at det må være partienes ansvar gjennom sine nominasjonsprosesser å tilstrebe en god kjønnsfordeling på listeforslagene. Disse medlemmer vil imidlertid advare mot regler eller ordninger som setter velgernes valg av personer til side.

Komiteen er enig i at velgerne må gis sterkere mulighet til å påvirke personvalgene. Komiteen ser samtidig behovet partiene har for å ha en viss mulighet til å sikre en del av sine kandidater valg for blant annet å ivareta en nødvendig kontinuitet, en viss geografisk spredning og for å sikre seg at man har kandidater som er villige til å gå inn i sterkt arbeidsbelastende oppgaver som eksempelvis leder av en komité, ordfører eller varaordfører.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti ser med bekymring at valgdelaktelsen ved lokalvalg de siste årene har gått ned. Partiene har stadig større problemer med å rekruttere politikere, mens sakslister og bygdelister har økt sin oppslutning. Mens partiene mister medlemmer og politikere er nye former for engasjement økende. Flere deltar i demonstrasjoner, samler inn underskrifter og engasjerer seg i organisasjoner og lag. Det er behov

for å vitalisere lokaldemokratiet både for å gi innbyggerne mer innflytelse og for å gjøre det mer attraktivt å engasjere seg lokalpolitisk. Disse medlemmer vil understreke at for å oppnå dette er det nødvendig at kommunestyre og fylkesting har en reell mulighet til å ivareta sine innbyggers behov på en tilfredsstillende måte. En utvikling i kommuneøkonomien der det å være lokalpolitiker reduseres til en diskusjon om hvilke nødvendige tiltak det skal skjæres ned på først, er etter disse medlemmers syn den største trusselen lokaldemokratiet står overfor i dag.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, viser til den nylige kaotiske tilstanden i Vardø hvor et flertall av kommunestyrets representanter lovstridig fratradte sine folkevalgte verv. Flertallet viser til at dagens lovverk ikke har noen klar løsning på hva som skal skje i de tilfeller hvor de folkevalgte nekter å utføre sine lovpålagte oppgaver som folkevalgte.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Fremskrittspartiet vil be Regjeringen vurdere om det er behov for en gjennomgang av regelverket.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil foreslå at spørsmålet reguleres både i valgloven og i kommuneloven slik at denne typen situasjoner kan løses for fremtiden. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag til endring i kommuneloven:

"I kommuneloven gjøres følgende endring:

§ 16 nytt nr. 6 skal lyde :

I

6. Dersom et flertall av kommunestyrets representanter i løpet av valgperioden fratrer sine verv skal det avholdes suppleringsvalg for den gjenværende del av valgperioden. Suppleringsvalg etter denne bestemmelse avholdes som ordinært kommunestyrevalg i henhold til valglovens bestemmelser. De nyvalgte kommunestyrerepresentantene virker i sine verv frem til førstkommande ordinære kommunestyrevalg."

II

Denne lov trer i kraft straks."

"I valgloven skal § 3-3 (3) ny bokstav c lyde:

- c) Den som har fratradt sitt verv i løpet av inneværende valgperiode uten å ha blitt fritatt på gyldig måte."

2. BAKGRUNNEN FOR NY VALGLOV

Valglovutvalget avga i januar 2001 sin innstilling, NOU 2001:3 Velgere, valgordning, valgte. Hoveddelen av utvalgets arbeid var forutsatt knyttet til en lovteknisk gjennomgang av valgloven med tanke på forenkling. Utvalget skulle videre vurdere om gjeldende lov gir en tjenlig og rettferdig valgordning, og også vurdere om tendensen til synkende valgdeltakelse kan henge sammen med forhold knyttet til de formelle rammene for valg.

Valglovutvalgets innstilling er sendt på høring til en rekke instanser.

3. SENTRALT REFORMFORSLAG - PERSONVALGET

Gjennom kandidat kåringen avgjøres hvilke personer som skal velges, dvs. hvilke av kandidatene på listen som skal utnevnes til representanter. Debatten om personvalg handler om hvor stor innflytelse velgerne skal ha på personvalget gjennom rettinger på stemmesedlene.

Fylkestingsvalg er i dag i praksis rene partivalg. Velgerne kan riktignok endre på stemmesedlene og derved angi preferanser for særskilte kandidater. Likevel har velgernes rettinger ingen betydning for kandidat kåringen. Ved kommunestyrevalg har velgernes rettinger derimot større effekt. Årsaken er at regelverket for de ulike typer valg er utformet forskjellig.

Debatten om personvalget står sentralt i Valglovutvalgets innstilling, og utvalget går inn for å øke velgernes innflytelse. Utvalget fremholder at et sentralt tema har vært hvordan en best mulig kan balansere partienes interesser mot velgernes.

Utvalgets forslag til fylkestingsvalg bygger på en flat 5 pst. sperregrense for at personstemmene skal få effekt. For at personstemmene skal tas i betraktning, kreves det at en kandidat, med sine personstemmer, oppnår 5 pst. av partiets stemmetall i sin valgkrets. Kandidaten vil da rykke forbi de andre kandidatene foran på listen som ikke har fått et høyere antall personstemmer.

For kommunestyrevalg foreslår utvalget en ordning uten formelle sperregrenser. Utvalget går her inn for at partienes rett til å forhåndskumulere kandidater og dermed "overstyre" velgernes rettinger begrenses vesentlig.

Utvalget foreslår at forhåndskumulerte kandidater gis et stemmetillegg på 20 pst., som antas å ivareta partienes interesser i tilstrekkelig grad.

Utvalgets forslag har velgernes positive preferanse som utgangspunkt. Forslaget innebærer således at strykeadgangen faller bort. Adgangen til å føre opp "slengere" foreslås opphevet på bakgrunn av at ordningen kompliserer valgoppgjøret og gjør at reglene ellers vil bli ulike for kommunestyrevalg og stortings- og fylkestingsvalg. Utvalget foreslår følgende regler

for velgernes rettinger på stemmesedlene til fylkestings- og kommunestyrevalg:

1. Personstemmer gis ved å krysse av ved kandidatens navn på listene.
2. Det kan kun gis én personstemme til hver enkelt kandidat.
3. Det introduseres ingen begrensninger på hvor mange kandidater det kan gis tilleggstemmer til.

De fleste av høringsinstansene som uttaler seg, har merknader til reglene om kommunestyrevalg. Høringsinstansene har med enkelte unntak ingen merknader til utvalgets forslag når det gjelder reglene om fylkestingsvalg.

Departementet er enig med utvalget i at personvalget bør stå særlig sterkt ved kommunestyrevalget. Departementet er ellers i hovedsak enig i utvalgets konklusjoner når det gjelder personvalgordningen. Departementet går imidlertid inn for visse justeringer, som gjør at partienes interesser kan ivaretas i noe større grad enn utvalget har gått inn for.

Ved kommunestyrevalg foreslår departementet at partienes innflytelse begrenses slik at de avhengig av kommunestyrets størrelse kan forhåndskumulere 2-6 kandidater. Disse gis et stemmetillegg på 25 pst. Velgerne kan kumulere så mange kandidater de ønsker. Velgernes adgang til å stryke kandidater faller bort. Slengere beholdes, men gis kun innvirkning på kandidat kåringen, ikke mandatfordelingen.

Departementet foreslår etter dette at velgerne kan endre på stemmesedlene på to måter:

1. Gi kandidater personstemmer ved å sette et merke ved kandidatens navn.
2. Føre opp kandidater fra andre valglistene ("slengere").

Departementet foreslår ingen sperregrenser når det gjelder kandidatoppgjøret ved kommunestyrevalg (ut over det som følger av partienes adgang til å gi enkelte kandidater 25 pst. stemmetillegg).

Ved fylkestingsvalg foreslår departementet at kandidater som får personstemmer på minst 8 pst. av stemmesedlene, rangeres i forhold til antall mottatte personstemmer. For øvrig er partiets rangering av kandidatene avgjørende. Velgerne kan gi kandidater personlige stemmer, men ikke stryke kandidater eller føre opp "slengere". Dersom flere kandidater når opp til grensen, vil antall personstemmer avgjøre rangeringen dem imellom. Kandidater som får et antall personstemmer lavere enn grensen, rangeres slik partiet har bestemt.

Departementet påpeker at det ikke er mulig å forutsi nøyaktig hvordan velgerne vil reagere på endringer i personvalgordningen. Personvalgordningen bør således evalueres fortløpende.

Komiteens merknader

Komiteen støtter forslaget om å gi velgerne større innflytelse på personvalget ved valg til fylkesting og kommunestyre. Det er viktig å finne fram til en riktig balanse mellom velgernes og partienes interesser. Velgerne må sikres reell mulighet til å påvirke hvem som skal representere partiet i valgperioden samtidig som partiene må ha mulighet for å sikre noen av sine kandidater som for eksempel ordførerkandidat eller kandidat til lederverv i fylke eller kommune.

Komiteen viser til at Valglovutvalget foreslo 5 pst. sperregrense for velgerpåvirkning på personvalg til fylkestinget, mens Regjeringen foreslår 8 pst.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, støtter proposisjonen på dette punkt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ønsker å gi velgerne stor innflytelse på personvalget og vil derfor støtte valglovutvalgets forslag på 5 pst.-grense.

Disse medlemmer fremmer i tråd med dette følgende forslag:

"§ 11-10 annet ledd skal lyde :

(2) Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeler fylkesvalgstyret representantplassene til kandidatene på listen. Kandidater som ikke er valgbare settes ut av betraktning. Kandidater på listen som har oppnådd et personlig stemmetall på minst fem pst. av listens totale stemmetall, kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Øvrige kandidater kåres på grunnlag av deres rekkefølge på listen."

Komiteen vil imidlertid understreke betydningen av at ordningen evalueres fortløpende og har notert seg at departementet har til hensikt å følge dette opp.

Komiteen vil understreke betydningen av at det utformes lett forståelig regelverk i tilknytning til gjennomføring av valg.

Komiteen støtter forslaget om å opprettholde en ordning uten sperregrense for kommunevalg.

Det er imidlertid viktig at partiene gis mulighet til å sikre et begrenset antall kandidater ved kumulering. Komiteen har merket seg Valglovutvalgets forslag om adgang til å kumulere inntil to kandidater pr. liste kombinert med et stemmetillegg på 20 pst. Etter komiteens oppfatning vil en slik løsning i for liten grad ivareta partienes og da først og fremst de større partienes, behov for å kunne sikre toppkandidater. Også forslaget i Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) om adgang til å kumulere 2-6 kandidater basert på antall representanter i kommunestyre og et stemmetillegg ved kumulering på 25 pst., gir etter komiteens oppfatning for

liten forutsigbarhet for disse partiene. Særlig gjelder dette de store byene med mange representanter i bystyrene og et betydelig antall heldagspolitikere. En viss erfaring er viktig for å fylle slike verv på en tilfredsstillende måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er av den oppfatning at partiene selv må kunne avgjøre hvor mange forhåndskumulerte de ønsker på sine lister. Disse gis et stemmetillegg på 25 pst. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 6-2 tredje ledd skal lyde:

(3) Ved kommunestyrevalg kan forslagsstillerne gi kandidater på listeforslaget et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 % av det totale antall stemmer listen mottar ved valget. Disse kandidatnavnene skal stå først på listeforslaget og med uthevet skrift."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, foreslår å utvide adgangen til å kumulere kandidater på kommunevalglistene til inntil 4 i kommuner med 11-23 medlemmer av kommunestyret, til 6 i kommuner med 25-53 og til 10 i kommuner med flere enn 55 representanter i kommunestyret. Når det gjelder stemmetillegg ved kumulering, vil flertallet foreslå at regjeringens forslag til 25 prosenttillegg opprettholdes.

Flertallet fremmer følgende forslag til endring av lovutkastet § 6-2 tredje ledd:

"§ 6-2 tredje ledd skal lyde:

(3) Ved kommunestyrevalg kan et visst antall av de øverste kandidatene på listeforslaget gis et stemmetillegg. Kandidatene får i så fall et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 pst. av det totale antall stemmer listen mottar ved valget. Avhengig av det antall kommunestyremedlemmer som skal velges, kan forslagsstillerne gi et stemmetillegg til følgende antall kandidater:

11-23 medlemmer: inntil 4

25-53 medlemmer: inntil 6

55 medlemmer eller flere: inntil 10

Disse kandidatnavnene skal stå først på listeforslaget og med uthevet skrift."

Både Valglovutvalget og Regjeringen foreslår å fjerne velgernes rett til å stryke kandidater. Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er enig i at valgsystemet bør bygges opp rundt velgernes positive preferanser. Å opprettholde strykingsadgangen vil dessuten forrykke balansen

mellom ulike elementer i valgordningen. Retten til å stryke foreslås følgelig fjernet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ønsker at velgernes rett til å stryke kandidater skal opprettholdes. Disse medlemmer ønsker at velgerne skal ha stor innflytelse på hvem som skal velges og vil samtidig vise til at strykningsordningen er en svært godt innarbeidet ordning som mange velgere benytter seg av. At velgerne kan ha stor innflytelse på hvilke personer som skal velges er en demokratisk rettighet som velgerne må få beholde. Strykningsadgangen bidrar til dette. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 7-2 annet ledd skal lyde:

(2) Ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg kan velgeren stryke kandidatnavn. Ved kandidatoppgjøret reduseres i så fall kandidatens personlige stemmetall med det antall ganger kandidaten er blitt strøket. En kandidat til kommunestyrevalg som er ført opp på stemmeseddelen med uthevet skrift, mister også sitt personlige stemmetillegg på den stemmeseddelen vedkommende er strøket."

Som en følge av dette forslaget blir lovforslagets § 7-2 annet ledd til tredje ledd.

Komiteen støtter forslaget om at velgerne skal kunne kumulere så mange de måtte ønske.

Komiteen viser til at Valglovutvalget foreslo å oppheve ordningen med såkalte "slengere", mens det i Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) foreslås at ordningen opprettholdes, men da slik at "slengerstemmer" bare påvirker kandidatkåringen for det enkelte parti og ikke kandidatkåringen listene imellom.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, ønsker å opprettholde dagens ordning med "slengere" slik at det å føre opp "slengere" fra andre lister fortsatt skal ha betydning for mandatfordelingen partiene imellom. Flertallet fremmer følgende forslag til endringer:

"§ 11-12 første og andre ledd skal lyde:

(1) Valgstyret skal foreta valgoppgjør ved kommunestyrevalg. Valgoppgjøret foretas på grunnlag av det antall listestemmer hver enkelt liste har mottatt. Listestemmetallet beregnes ved å multiplisere det antall stemmesedler som er blitt listen til del med det antall kandidater som skal velges til kommunestyret. Listestemmer mottatt fra andre lister legges til, mens listestemmer avgitt til andre lister trekkes fra.

(2) Representantplassene i kommunestyret fordeles mellom listene på følgende måte:

- En dividerer summen av listestemmetallene med representantplassenes antall forøket med 1. Kvotientens hele tall forøkes med 1. Hver listes stemmetall divideres med den forøkede kvotient, og listen får så mange representantplasser som de nye kvotienters hele tall angir.
- Viser det seg at ikke alle representantplassene blir fordelt mellom listene på denne måten, divideres hver listes stemmetall først med det antall representantplasser listen har fått forøket med 1, deretter, om det er nødvendig, med det samme tall forøket med 2, osv.
- Et antall kvotienter tilsvarende antall ikke fordelte representantplasser nummereres deretter, slik at den største kvotienten får nr. 1, den nest største får nr. 2 osv. Divisjonene etter foregående ledd må fortsette inntil det viser seg at ingen kvotient i en senere kvotienttrekke er større enn den siste nummererte, som kalles delingstallet. De gjenværende representantplassene fordeles deretter på valglistene på grunnlag av de nummererte kvotientene.
- Hvis flere lister har samme kvotient, tilfaller plassen den av listene som har størst stemmetall. Har de samme stemmetall avgjøres det ved loddtrekning hvilken liste representantplassen skal tilfalle."

Som følge av forslaget blir lovforslagets § 11-12 andre til fjerde ledd til tredje til femte ledd.

§ 7-2 annet og nytt tredje ledd skal lyde:

(2) Ved kommunestyrevalg kan velgeren føre opp en gang inntil så mange kandidatnavn fra andre valglistor som svarer til en fjerdedel av det antall representanter som skal velges, avrundet nedover til nærmeste hele tall. I kommuner hvor kommunestyret har 19 eller færre representanter, kan det likevel føres opp inntil 5 navn. Dette gjøres ved markering på stemmeseddelen i samsvar med den anvisningen som trykkes på stemmeseddelen. Ved retting på stemmeseddelen som nevnt mottar den aktuelle kandidaten en personstemme, mens en av listestemmene til den listen velgeren har stemt på, overføres til den listen vedkommende kandidat er ført opp på.

(3) Andre endringer på stemmeseddelen teller ikke med ved kandidatkåringen."

Etterkomiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet sitt syn er ordningen med at velgere av et annet parti skal kunne ha innflytelse på et partis personvalg lite rimelig. Disse medlemmer vil foreslå at ordningen med "slengere" fjernes, og fremmer følgende forslag:

"§ 7-2 annet ledd skal lyde:

(2) Andre endringer på stemmeseddelen enn de som følger av nr. 1 teller ikke med ved kandidatkåringen."

4. ENKELTE GENERELLE SPØRSMÅL KNYTTET TIL VALG

4.1 Tidspunkt for valgene. Fastsetting av valgdag

Kommuneloven fastsetter at valg til kommunestyre og fylkesting gjelder for fire år.

Valgloven bestemmer at valgene skal holdes på en og samme dag i september måned hvert fjerde år. Valgloven bestemmer også at Kongen i god tid før valget fastsetter valgdagen til en mandag. Kommunestyret kan vedta at det i vedkommende kommune også skal holdes valg på søndagen - dagen før den offisielle valgdagen.

Utvalget mener at det ikke bør stå i loven at valget skal holdes på mandag. Det bør være adgang til å vurdere om en annen ukedag vil være bedre egnet som valgdag. Videre mener utvalget at det fortsatt bør være adgang til å holde valg over to dager for de kommuner som ønsker det.

Ingen av høringsinstansene går inn for å flytte valgdagen til våren. De fleste som uttaler seg støtter utvalgets forslag om ikke å binde valget til en bestemt ukedag i loven.

Departementet konstaterer at utvalgets forslag om fortsatt å avholde valg på høsten har bred tilslutning blant høringsinstansene. Departementet kan heller ikke se at dagens ordning skaper praktiske vanskeligheter som tilsier at det er nødvendig med en omlegging av valgtidspunktet. Departementet vil derfor foreslå at valgene fortsatt avholdes i september måned.

Departementet har vurdert om det fortsatt bør være lovfestet at valgdagen skal være en mandag. Alternativet til dagens regel vil være å lovfeste kun at Kongen bestemmer valgdagen, og at kommunene kan vedta å avholde valg også dagen før den dagen som fastsettes sentralt. En slik bestemmelse ville innebære at en - uten å måtte endre loven - kunne legge valget til en annen ukedag, for eksempel søndag, dersom en i fremtiden finner dette ønskelig. Departementet er likevel kommet til at det bør fremgå av lovteksten hvilken ukedag valget skal avvikles.

4.2 IKT og stemmegivning

Valgloven inneholder ingen regler om elektronisk stemmegivning.

Da departementet i Ot.prp. nr. 93 (1991-1992), Lov om endringer i lov av 1. mars 1985 nr. 3 om stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg (valgloven), foreslo å ta inn en egen bestemmelse om forsøk med elektronisk stemmegivning i valgloven, ønsket imidlertid flertallet i utenriks- og konstitusjonskomiteen ikke å åpne for denne type forsøk. Departementet mener derfor at slike forsøk ikke bør gjennomføres før Stortinget har fått anledning til å uttale seg om spørsmålet på nytt.

Etter utvalgets oppfatning er det i dag utenkelig, og heller ikke politisk ønskelig, å gjennomføre hele valg over Internett alene. Utvalget mener at en rekke problemstillinger bør utredes nøye før valgloven formelt åpner for dette. Utvalget mener at det bør gjennomføres forsøk med siktemål å øke kunnskapen om effekten av databaserte løsninger for valg.

Et flertall av de høringsinstanser som uttaler seg slutter seg til utvalgets konklusjon om at det bør gjennomføres forsøk med elektronisk stemmegivning.

Departementet har innhentet en sakkyndig utredning vedrørende spørsmålet om stemmegivning og IKT som et supplement til utvalgets fremstilling. Rapporten er trykket som vedlegg til proposisjonen.

Departementet er enig med Valglovutvalget i at det ikke er aktuelt å innføre elektronisk stemmegivning uten først å gå veien om forsøk. Departementet antar at teknologien i første omgang bør prøves ut ved skolevalgene, hvor eventuelle feil ikke vil få alvorlige konsekvenser. Eventuelle forsøk ved reelle valg må vurderes nøye, og i første omgang kjøres parallelt med tradisjonell stemmegivning.

Departementets vurderinger er i hovedsak i tråd med konklusjonene i den utredning om stemmegivning og informasjons- og kommunikasjonsteknologi departementet har fått utarbeidet.

4.3 Bør valgloven ha en egen forsøkshjemmel?

Valgloven har ingen generell forsøkshjemmel. Lov om forsøk i offentlig forvaltning av 26. juni 1992 nr. 87 har vært brukt som hjemmel ved de forsøk som har vært gjennomført i forbindelse med valg.

Utvalget viser til at det er økende interesse for å kunne avvikle valg på andre måter enn de tradisjonelle. Slike forsøk kan tenkes å gjelde fremgangsmåten ved selve valgavviklingen. Utvalget mener at det kan være interessant og spennende å prøve ut forslag som innebærer nytenkning rundt valgene, uten at det i første omgang blir innført pålegg om obligatoriske ordninger.

Av de få høringsinstansene som har uttalt seg, er de fleste positive til forsøkstankegangen.

Forsøk kan være én måte å møte behovet for utvikling av valgordningen. Departementet er likevel ikke enig i at det er påkrevet med en egen forsøkshjemmel i valgloven for å få dette til. Departementets vurdering er at forsøksloven er et tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag for den type forsøk som det er aktuelt og ønskelig å gjennomføre i sammenheng med valg. Utvalgets forslag til bestemmelser om forsøk blir derfor ikke fremmet som forslag.

4.4 Direkte valg til kommunedelsutvalg

Dagens ordning innebærer at medlemmer til kommunedelsutvalg kun kan velges av kommunestyret, det vil si ved indirekte valg.

Det inngikk ikke i utvalgets mandat å vurdere valgordningen for kommunedelsutvalg, og om det bør åpnes for å velge medlemmene til kommunedelsutvalg ved direkte valg.

Departementet fant det naturlig å vurdere direkte valg til kommunedelsutvalg i sammenheng med oppfølgingen av utvalgets innstilling. Departementet sendte derfor høsten 2001 ut et høringsnotat med forslag om at den enkelte kommune selv kan bestemme at medlemmene til kommunedelsutvalget skal velges av innbyggerne i vedkommende kommunedel, dvs. ved direkte valg.

Høringsinstansene er overveiende positive til departementets forslag.

Med det lokale selvstyret som rettesnor fastholder departementet forslaget i høringsnotatet om å endre kommuneloven.

Oppsummert går departementets forslag ut på følgende:

- Kommunestyret kan ved vanlig flertallsbeslutning fatte vedtak om at medlemmer til kommunedelsutvalg skal velges ved direkte valg, det vil si av innbyggerne i vedkommende kommunedel.
- Kommunestyret som vedtar å holde direkte valg, binder kommunen for det aktuelle valget og kommende periode.
- Det er en forutsetning at kommunedelsutvalgene gis avgjørelsesmyndighet i rimelig omfang.
- Direkte valgte kommunedelsutvalg vil ikke utgjøre et nytt forvaltningsnivå. Kommunestyret vil formelt være ansvarlig for de avgjørelser utvalgene treffer. Av hensyn til utvalgenes legitimitet bør kommunestyret som hovedregel ikke kunne inn dra delegerte fullmakter eller omgjøre avgjørelser.
- Kommunen må kunne foreta justeringer i utvalgenes funksjonsområder, ut fra en løpende vurdering av hva som vil være en hensiktsmessig arbeidsfordeling. Det må være fritt opp til kommunestyret å legge nye oppgaver til utvalgene.
- For gjennomføringen av direkte valg til kommunedelsutvalg vil bestemmelsene i valgloven gjelde så langt de passer.
- Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om direkte valg til kommunedelsutvalg.

Departementet vil senere foreta en nærmere gjennomgang av regelverket tilknyttet kommunedelsorganisering, herunder spørsmålet om administrativ delegering.

4.5 Innrapportering og formidling av valgresultater. Departementets informasjonsvirksomhet

Valgnattsystemet er en betegnelse på et datasystem for innsamling, bearbeiding, prognostisering og videreformidling av valgresultater til media etter den

foreløpige opptellingen i kommunene valgkvelden og valgnatten. De offisielle og endelige valgresultatene, det vil si resultatet etter kontrollen, innrapporteres ikke til systemet pr. i dag.

Systemet eies og finansieres av departementet. IBM er etter kontrakt med departementet ansvarlig for utviklingen og driften.

NTB har samarbeidet med IBM om innsamling av foreløpige opptellingsresultat og videreformidling til media ved alle valg siden 1949. Staten har siden 1981 bidratt til finansieringen.

Spørsmålet om statlig støtte til systemet ble drøftet i Ot.prp. nr. 30 (1994-1995), som ble behandlet av Stortinget våren 1995. Her ble det blant annet konkludert med at staten har et visst medansvar når det gjelder å formidle valgresultatene til publikum. Stortinget gav uttrykk for at valgprognosene som produseres gjennom valgnatten og den nærmeste tiden etterpå, har betydelig offentlig interesse og trolig bidrar til å fremme interessen for selve valget og politikk i sin alminnelighet. Konklusjonen var derfor at det bør gis statlig støtte til systemet. Det ble videre slått fast at mediene selv bør bære en del av utgiftene til prosjektet. Omtrent samtidig med stortingsbehandlingen meldte NTB fra om at de ikke lenger ønsket å ha ansvaret for valgnattsystemet.

Departementet legger til grunn at innsamling av valgresultater og videreformidling av data og prognoser til media, er en oppgave det offentlige fortsatt skal ha ansvar for. Siden dette også er nyhetsformidling er det rimelig at mediene selv bærer en del av kostnadene. Det legges derfor ikke opp til noen endring i systemet i så måte.

Komiteens merknader

Komiteen er enig i at kommunene selv skal kunne avgjøre hvorvidt man skal ha direkte valg til kommunedelsutvalg eller ikke og hvilke oppgaver som skal overføres til utvalgene. Komiteen vil imidlertid understreke viktigheten av at de enkelte utvalg blir tillagt klart avgrensede og meningsfulle oppgaver, at de delegeres beslutningsmyndighet og gis reell innflytelse. Dette er viktig for å holde engasjement og interesse ved like både blant velgerne og blant de som velges.

Komiteen viser til at NOU 2001:3 (Velgere, valgordning, valgte) i kapittel 10.10 tar opp spørsmålet om valgloven bør ha en egen forsøkshjemmel. I NOU-en heter det:

"Utvalget mener det er viktig å ikke sette for snevre grenser når det gjelder hva som kan gjøres til gjenstand for forsøk.

Forsøkene bør bygge på søknader fra kommunene og godkjennes av Kongen (departementet). I forbindelse med godkjenningen bør det gis retningslinjer for gjennomføringen, herunder om hvilke lovbestemmelser det dispenseres fra."

Komiteen støtter valglovutvalgets argumentasjon for å ha en generell forsøkshjemmel i valgloven. På denne bakgrunn vil komiteen fremme følgende forslag:

"§ 15-1 Forsøk skal lyde:

§ 15-1 Forsøk

(1) Kongen kan etter søknad gi samtykke til:

- a) forsøk der valg etter denne lov gjennomføres på andre måter enn det som følger av denne lov, og
- b) forsøk med direkte valg av andre folkevalgte organer enn dem denne lov gjelder.

(2) Kongen fastsetter nærmere vilkår for forsøket og bestemmer herunder hvilke lovbestemmelser det kan gjøres avvik fra."

Som følge av forslaget forskyves nummereringen av de andre bestemmelsene i kapittel 15.

5. ENKELTE SPØRSMÅL VEDRØRENDE POLITISKE PARTIER

5.1 Registrering av politiske partier

Etter valgloven kan et parti søke notarius publicus (byfogden) i Oslo om å bli registrert med et bestemt navn. Registreringen innebærer at partiet får eksklusiv rett til å bruke dette navnet. Vi har i dag 24 registrerte partier i Norge.

Utvalget mener at dagens ordning i hovedsak bør videreføres. Utvalget mener likevel at regelverket bør endres på visse punkter.

Utvalget vil åpne for at registreringsmyndigheten får mulighet til å nekte å godkjenne et partinavn når det er fare for forveksling med andre registrerte partier, av andre årsaker enn navnelikhet. Utvalget forutsetter imidlertid at det bare vil være aktuelt å nekte et navn når tungtveiende historiske og tradisjonelle grunner tilsier at det er uheldig å godkjenne vedkommende navn.

Utvalget foreslår at lovens ordlyd omformuleres slik at partinavnet kan bli fritt.

Utvalget mener videre at registreringsmyndigheten bør pålegges en aktivitetsplikt i forhold til å slette partinavn når lovens vilkår ikke lenger er oppfylt. På den måten kan en få ryddet opp i oversikten over partiene, og hindre at "døde" partier fortsetter å eksistere i denne oversikten.

Det er få høringsinstanser som har hatt merknader til kapitlet om registrering av politiske partier.

Departementet går inn for mer omfattende endringer enn utvalget og foreslår at det opprettes et partiregister i Brønnøysund. Det ansvar notarius publicus i Oslo har hatt for å behandle søknader og administrere partiregisteret, vil dermed overtas av Registerenheten i Brønnøysund. Partiene må registreres i Enhetsregisteret og pålegges en plikt til å holde registreringsmyndigheten oppdatert om hvem som til enhver tid utgjør partiets hovedstyre, og som i denne egenskap har

kompetanse til å opptre på vegne av partiet i saker etter valgloven.

Departementet finner ikke grunnlag for å støtte utvalgets forslag om forenklinger i søknadsprosedyren.

Ordningen med klagenemnd opprettholdes. Klagenemnda kan også ta stilling til klager over registreringsmyndighetens vedtak om hvem som, i tilfelle intern strid, skal ha rett til å representere partiet. Klagenemndas vedtak kan bringes inn for domstolene, men en rettsavgjørelse kan bare legges til grunn ved et kommende valg, dersom den er rettskraftig innen fristen for å levere inn listeforslag.

Det bør være minimum tre måneder fra søknadsfristen og til fristen for innlevering av listeforslag. Etersom departementet går inn for å opprettholde dagens bestemmelse om frist for å levere listeforslag, som er 31. mars, foreslås det at fristen for å søke om registrering med virkning for valget settes til 2. januar i valgåret.

Departementet vil ikke foreslå endringer i antall underskrifter som skal samles inn til støtte for partiregistreringen, og som skal vedlegges søknaden.

Det foreslås videre endringer med hensyn til hvilke konsekvenser som følger med registreringen. Det foreslås at bare registrerte partier som også kan vise til en viss oppslutning ved stortingsvalg, skal ha rett til å stille listeforslag uten å behøve å dokumentere folkelig støtte i form av et visst antall underskrifter på listeforslaget. Det foreslås også at den retten alle registrerte partier i dag har til å søke om å få registrere seg under et nytt navn, uten å dokumentere folkelig støtte i form av 5 000 underskrifter, bare skal gjelde dem som kan vise til en viss oppslutning ved stortingsvalg.

Departementet går inn for at det fortsatt skal kreves underskrift fra 5 000 personer med stemmerett ved stortingsvalg for å få registrert et partinavn.

Det knyttes vilkår til retten til å registrere et registrert parti under et nytt navn. Bare registrerte partier som kan vise til oppslutning ved forrige stortingsvalg på minst 5 000 stemmer på landsbasis eller 500 i ett fylke, skal kunne registrere seg under et nytt navn uten å måtte legge frem 5 000 nye underskrifter.

5.2 Bør nominasjonsstøtten inngå som en del av partistøtten?

Valgloven beskriver detaljert hvordan de registrerte partiene skal gå frem i forbindelse med nominasjon til fylkestingsvalg, dersom de ønsker at utsendingene til møtene skal få skyss- og kostgodtgjørelse fra staten.

Valgloven setter ingen krav til partiene for at nominasjonen og listeforslaget skal være gyldig. Reglene er således ikke et pålegg om å organisere nominasjonen på en bestemt måte. Den eneste konsekvensen av ikke å følge reglene er av økonomisk art: Utsendingenes rett til kompensasjon fra statskassen bortfaller dersom bestemmelsene i loven ikke følges.

Støtten til partienes nominasjonsutgifter inngår som en del av Kommunal- og regionaldepartementets utgifter til avvikling av valg.

Utvalget finner det mest hensiktsmessig at statsstøtten i prinsippet omfatter all virksomhet partiene driver. Det bør ikke være nødvendig å ha lovfestede særordninger om støtte til visse deler av partienes virksomhet. Dette tilsier at nominasjonsmøtene - som en del av partienes virksomhet - blir finansiert gjennom statsstøtten og ikke ved en særskilt bevilgning.

Utvalget foreslår derfor at valglovens bestemmelser om nominasjon oppheves. Det forutsettes at man, i de år det avholdes valg, tar hensyn til partienes utgifter i forbindelse med nominasjonene når rammene for statsstøtten fastsettes.

Departementet deler utvalgets og flertallet av høringsinstansenes vurdering av at det ikke lenger er behov for å opprettholde valglovens regler om nominasjon.

Departementet er enig i at man bør tilstrebe at ingen skal komme noe særlig dårligere ut enn etter dagens ordning. Det er likevel ikke mulig å oppnå at støtte gjennom det generelle statsstøttesystemet vil sikre partiene refusjon krone for krone.

Departementet viser for øvrig til at partistøtteordningen ikke reguleres i valgloven. Den beror på årlige bevilgningsvedtak truffet av Stortinget og forvaltes i henhold til regelverk fastsatt av Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Departementet har således ikke funnet grunnlag for noen nærmere drøftelse av partistøtteordningen i sammenheng med forslaget til ny valglov.

Departementet foreslår således at valglovens bestemmelser om nominasjon oppheves. Støtte til partienes nominasjonsutgifter tas inn i den alminnelige statsstøtten til partiene.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet mener det bør være grunnlag for en betydelig forenkling i forhold til dagens regelverk for kompensasjon av nominasjonsutgiftene. Støtten bør fordeles proratarisk etter oppnådde valgresultater ved siste valg. Det vil være opp til Arbeids- og administrasjonsdepartementet å fastsette nærmere regler for denne støtten.

Komiteens merknader

Komiteen viser til gjeldende bestemmelser som skal hindre at partier blir forvekslet med hverandre, ikke gir de eksisterende partier tilstrekkelig beskyttelse. Etter komiteens oppfatning kan partiene ha en berettiget interesse i at den ideologi de historisk og tradisjonelt er blitt forbundet med, blir vernet mot at andre partier gjør bruk av samme ideologiske begreper i sine navn. Komiteen vil derfor foreslå at registreringsmyndigheten får mulighet til å nekte å godkjenne partinavn når det er fare for forveksling med andre registrerte partier av andre årsaker enn navnelikhet.

Komiteen viser til at Valglovutvalget mener at registreringsmyndigheten bør pålegges en aktivitetsplikt i forhold til å slette partinavn når lovens vilkår ikke lenger er oppfylt. På den måten kan en få ryddet opp i oversikten over partiene, og hindre at "døde" partier fortsetter å eksistere i denne oversikten. Komiteen vil be regjeringen vurdere om det bør gjennomføres ytterligere innstramminger slik at "døde" partier ikke på en vedtektsstridig måte blir overtatt av andre politiske grupperinger som ikke selv makter eller forsøker å fremskaffe de nødvendige underskrifter for et nytt politisk parti. Slike "døde" politiske partier gjør det mulig med en omgåelse av kravene til nye partier, og derfor bør det også vurderes strengere krav til aktivitet og organisasjonsvirksomhet for å opprettholde registreringen av et politisk parti. Regjeringen bes vurdere denne problemstillingen og komme tilbake til Stortinget med resultatet.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"5-2 første ledd skal lyde:

For at et partinavn skal kunne bli registrert i Partiregisteret, må det ikke kunne forveksles med navnet på

- a. annet parti registrert i Partiregisteret eller
- b. samepolitisk enhet registrert hos Sametinget.

Når særlige grunner foreligger, kan registreringsmyndigheten også ellers nekte å registrere partinavn."

Komiteen støtter forslaget om å oppheve valglovens bestemmelser om nominasjon samt endringene i støtte til nominasjonsutgifter.

6. AVVIKLING AV VALG. ORGANISERING OG FINANSIERING

6.1 Organiseringen av valgarbeidet på sentralt nivå

I mandatet fikk Valglovutvalget i oppdrag å vurdere om det kan være tjenlig å overføre deler av departementets oppgaveportefølje til andre sentrale organer.

Valglovutvalget mener tiden nå kan være inne til å få en debatt om departementets rolle. Utvalget tilrår en todeling når det gjelder det sentrale arbeidet med valgavviklingen. For det første: administreringen av lov og regelverk som fortsatt må ligge til Kommunal- og regionaldepartementet. For det annet: de praktisk-tekniske oppgavene som bør tas ut av departementet og legges til et annet organ.

Utvalget anser at de beste grunner taler for å legge de sistnevnte oppgavene til Skattedirektoratet.

Valglovutvalget reiser spørsmål om det, i stedet for å overføre oppgaver til et allerede eksisterende organ, bør etableres et helt nytt organ som kan ivareta disse funksjonene. Utvalget diskuterer mulighetene for å opprette en permanent valgkommisjon. Utvalget

mener at en permanent valgkommisjon bør oppnevnes av Stortinget. Kommisjonen må ha anledning til å sette ut oppgaver til andre organer som det er naturlig å trekke inn. Etter utvalgets mening er det en fordel å legge de mer praktisk-tekniske oppgavene i forbindelse med valgadministrasjon utenfor kommisjonen. Når det gjelder kommisjonens sammensetning mener utvalget at den ikke bør bestå av representanter for de politiske partiene.

Det er ikke mange høringsinstanser som har uttalt seg om forslaget om en egen valgkommisjon. De fleste av dem som har uttalt seg er positive.

Departementet kan ikke se at de argumenter utvalget anfører, kan forsvare opprettelsen av et nytt organ.

Hovedtyngden av departementets arbeid i forbindelse med valg, består i veiledning om regelverk overfor kommunene og produksjon og utsending av valgmateriell. Det er særlig disse oppgavene det er aktuelt å flytte ut av departementet. I tillegg kommer mer overordnede oppgaver som for eksempel forvaltning og utvikling av regelverk, oppnevning av klagenemnd for saker etter valgloven (registrering av politiske partier) m.m. Departementet anser at omfanget av og innholdet i de oppgavene det er aktuelt å overføre, ikke gjør det påkrevet å opprette et nytt organ. Ettersom det derved er mest aktuelt å overføre dem til et allerede eksisterende organ, blir spørsmålet hvilke andre muligheter som kan tenkes.

Departementet vil vurdere om det kan være aktuelt å la ett av fylkesmannsembetene overta de oppgaver departementet i dag utfører i tilknytning til sentral veiledning om regelverket. Det vil si produksjon av rundskriv, arrangere konferanser og besvare enkelt-henvendelser. Departementet bør beholde det overordnede ansvaret for forvaltning av regelverket, men det forutsettes at vedkommende fylkesmann vil spille en sentral rolle i å komme med innspill og å foreta løpende evaluering av regelverket.

De mer praktiske oppgaver knyttet til produksjon og utsending av materiell mv. vil også bli vurdert overført.

6.2 Organiseringen av valgarbeidet på lokalt nivå

Valgloven fastsetter at det i hver kommune skal være et valgstyre som består av formannskapet. I kommuner som har innført parlamentarisk styreform skal det velges et valgstyre på minimum 5 medlemmer. Valgstyrets oppgaver i forbindelse med valget er mangeartede. Foruten å være ansvarlig for manntallsføringen, skal det ta stilling til listeforslagene til kommunestyrevalget, foreta valgoppgjør til dette valget, og ellers forstå den praktiske avvikling av samtlige valg. Fylkesvalgstyret skal etter valgloven bestå av fylkesutvalget.

Dersom det skal foregå stemmegivning på flere steder i kommunen, bestemmer valgloven at et stemmestyre på minst 3 medlemmer skal lede valgtinget på

hvert sted. Kommunestyret, eller valgstyret etter delegasjon fra kommunestyret, velger stemmestyrets medlemmer og varamedlemmer. Stemmestyrets oppgave er å lede valgtinget i vedkommende stemmekrets. Noen egentlig vedtaksmyndighet har det ikke.

Utvalget går inn for at det i hver kommune fortsatt skal være et valgstyre som har ansvar for forberedelsene og gjennomføringen av valgene. Etter utvalgets mening bør det imidlertid være opp til den enkelte kommune og fylkeskommune å avgjøre hvilket organ som skal være valgstyre.

Blant de høringsinstansene som uttaler seg er de fleste positive til utvalgets forslag.

Med bakgrunn i at gjennomføringen av valg er en viktig del av vårt demokratiske system, finner departementet det naturlig at ansvaret for valgavviklingen på kommunalt og fylkeskommunalt nivå fortsatt ligger til et folkevalgt organ. Det synes også hensiktsmessig at det organet som utfører oppgaver etter valgloven, går under samme navn i alle kommuner og fylkeskommuner i landet.

På denne bakgrunn støtter departementet utvalgets forslag om at det fortsatt bør være et valgstyre i den enkelte kommune og fylkeskommune.

Departementet er videre i likhet med det overveiende flertallet av høringsinstanser, enig med utvalget i at det bør være opp til den enkelte kommune og fylkeskommune å avgjøre hvilket organ som skal være valgstyre eller fylkesvalgstyre.

Departementet støtter dessuten utvalgets forslag og begrunnelse for å oppheve særbestemmelsene i valgloven om delegasjon, saksbehandling og åpne møter i valgstyret og fylkesvalgstyret. Kommunelovens regler vil dermed gjelde fullt ut.

Når det gjelder Valglovutvalgets forslag om å videreføre bestemmelsen om at valgstyret selv velger de nødvendige hjelpere, er det etter departementets oppfatning ikke nødvendig å regulere oppnevningen av medhjelpere i loven. Den enkelte kommune og fylkeskommune bør selv kunne bestemme organiseringen av administrative valgoppgaver. Det vil være naturlig at valgstyret delegerer til administrasjonssjefen å utpeke kommunalt ansatte til valgarbeid, innen de rammer som valgstyret fastsetter.

Departementet støtter forslaget om å videreføre ordningen med at stemmestyret skal ha ansvaret for avviklingen av valget på de enkelte stemmestedene.

Departementet er også enig med utvalget i at særlige regler om valgbarhet og plikt til å motta valg, er overflødige ved siden av kommunelovens regler, som vil komme til anvendelse. Det fremmes derfor ikke forslag om å videreføre disse reglene.

6.3 Finansiering av valg

Valgloven fastsetter hvordan utgifter som følger av loven, skal fordeles mellom staten, fylkeskommunene og kommunene.

Når det gjelder fylkestingsvalg og kommunestyrevalg, mener utvalget at dagens ordning - der utgiftene i stor grad skal dekkes på det nivå der de påløper - bør opprettholdes.

Utvalget går videre inn for at kommunene får tilnærmet full dekning for sine utgifter når det gjelder gjennomføring av forhåndsstemmegivningen ved lokalvalg, som utvalget går inn for å flytte fra Posten til kommunene.

Det er få høringsinstanser som har synspunkter på dekning av utgiftene til kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Departementet går inn for å videreføre prinsippet om at kommunene har ansvaret for kostnadene ved lokalvalg. Staten vil etter departementets forslag dekke enkelte mindre utgifter ved gjennomføring av lokalvalg, for eksempel forhåndsstemmegivningen utenriks, trykking av omslagskonvolutter utenriks og stemmeseddelkonvolutter. Etter departementets syn er det imidlertid snakk om så små summer at det ikke er nødvendig å beregne dette inn i forhold til det staten dekker av kommunenes utgifter ved stortingsvalg.

Kommunene utfører også arbeid i forbindelse med fylkestingsvalget, som fylkeskommunen ikke er pålagt å dekke. Kommunene forestår for eksempel behandling av godkjenning av forhåndsstemmer til fylkestingsvalget. De mottar også alle stemmene på valgtinget og gjennomfører foreløpig opptelling av stemmene til fylkestingsvalget. Dette er utgifter som fylkeskommunene i prinsippet burde ha refundert kommunene. Departementet har likevel kommet til at det ikke bør innføres en refusjonsordning ved fylkestingsvalg. Staten dekker uansett en del utgifter som kommunene i prinsippet burde dekket ved lokalvalg, slik at kommunene etter departementets syn totalt sett ikke bærer særlige utgifter ut over det de bør dekke.

Komiteens merknader

Komiteen støtter forslaget om å la et av fylkesmannsembetene overta hovedansvaret for de oppgaver departementet i dag utfører i tilknytning til sentral veiledning om regelverket. Etter komiteens mening er fylkesmannsembetene med sin nære kontakt med kommuner og fylker spesielt godt egnet for den type oppgaver.

Komiteen har for øvrig ingen merknader.

7. STEMMERETT OG MANNTALL

7.1 Stemmerett

Alle norske statsborgere som vil ha fylt 18 år innen utløpet av valgåret har stemmerett ved kommunestyre- og fylkestingsvalg. Ved disse valgene har også utenlandske statsborgere stemmerett på ellers like vilkår, hvis de har vært registrert som bosatt i Norge de tre siste årene før valgdagen. For statsborgere i de andre nordiske land er det tilstrekkelig at man

er registrert som bosatt i Norge senest 31. mars i valgåret.

Utvalget diskuterer om stemmerettsalderen ved lokalvalg bør settes ned til 16 år. Flertallet går imot en slik endring.

Utvalget mener at det bør settes en grense ved ti års sammenhengende opphold i utlandet for å kunne delta ved lokalvalg i Norge.

En god del høringsinstanser uttaler seg positivt til mindretallets forslag om å senke stemmerettsalderen til 16 år ved lokalvalg. Videre støtter de fleste av dem som uttaler seg, forslaget om å oppheve retten til å stemme ved lokalvalg etter ti år utenlands.

Når det gjelder spørsmålet om senket stemmerettsalder ved lokalvalg, viser departementet til Valglovutvalgets drøftelse. Departementet slutter seg til utvalgets konklusjon, og finner ikke at det er grunnlag for å fremme forslag om nedsatt stemmerettsalder ved lokalvalg. Departementet ser det heller ikke hensiktsmessig å innføre lovhjemmel som ville åpne for forsøk med nedsatt stemmerettsalder ved lokalvalg. Etter departementets oppfatning bør ungdoms deltakelse i lokalpolitikken stimuleres på andre måter.

Departementet stiller seg tvilende til forslaget om å la personer som har bodd ute i mer enn ti år miste stemmeretten ved lokalvalg. Departementet legger avgjørende vekt på hensynet til at regelverket bør være så ensartet som mulig, og foreslår at gjeldende rett videreføres på dette punkt.

Komiteens merknader

Komiteen vil understreke viktigheten av at unge mennesker stimuleres til samfunnsdeltakelse og interesse for politikk. Her har partiene et viktig ansvar.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, er likevel enig med departementet i at det ikke er aktuelt å gjøre forsøk med nedsatt stemmerettsalder. Myndighetsalderen i Norge er på 18 år og flertallet anser det lite hensiktsmessig å skille mellom valgbarhets-, myndighets- og stemmerettsalder.

Komiteen ønsker å understreke de politiske partiers ansvar for å sikre at ungdom under stemmerettsalder gis muligheten til å delta i politiske fora som ikke omfattes av valgbarhetsbegrensningene i kommunelovens § 14.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til mindretallet i Valglovutvalget sin argumentasjon i spørsmålet om stemmerettsalder. Det vises til mindretallets argumentasjon slik den er gjengitt på side 103 i utredningen.

Disse medlemmer vil på bakgrunn av dette fremme følgende forslag:

"§ 2-2 første ledd skal lyde:

(1) Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg har norske statsborgere som oppfyller følgende vilkår: vedkommende vil ha fylt 16 år innen utgangen av valgåret."

7.2 Manntall

For å kunne utøve stemmeretten, må man, i tillegg til å fylle de alminnelige vilkår for stemmerett, være innført i manntallet på valgdagen. Det er valgstyret i kommunen som har ansvaret for at det føres et manntall over alle med stemmerett i kommunen.

Utvalget diskuterer forslag til endringer i regelverket på tre områder:

1. Om ansvaret for manntallsføringen bør overføres fra kommunene til staten.
2. Om fristene kan forkortes og reglene for valgstyrets behandling av manntallet forenkles.
3. Om det bør skje endringer i prosedyrer som gjelder for manntallsføring av personer under utdanning.

Utvalget konkluderer med at de beste grunner taler for at manntallsføringen fortsetter å være en kommunal oppgave, som valgstyret har ansvaret for.

Uansett hvem som har ansvaret for manntallsføringen, mener utvalget man bør se om det er mulig å forenkle dagens system, og å endre fristene.

Utvalget foreslår at kjennelsesmøtet oppheves som obligatorisk møte i valgstyret. I de tilfelle det kommer klager over manntallet bør disse behandles av valgstyret, med mindre det dreier seg om tilfelle der det må anses unødvendig med behandling på politisk nivå i kommunen.

Tidspunktet for når man må være registrert som bosatt i en kommune for å ha stemmerett der, bør kunne flyttes atskillig nærmere valgdagen enn det som følger av dagens system. Utvalget foreslår 30. juni i stedet for 31. mars.

Utvalget foreslår at valgstyret skal sørge for at manntallet legges ut til ettersyn så snart det er mottatt, på de steder valgstyret bestemmer. Manntallet bør ligge ute frem til valgdagen. I tidsrommet fra manntallet er mottatt og lagt ut, og frem til valgdagen, ser utvalget for seg at valgstyret kan foreta løpende oppdatering av manntallet.

Utvalget mener det er viktig at manntallet er mest mulig korrekt på valgdagen. Oppdateringer bør derfor kunne skje helt frem til dagen før valgdagen.

Folkeregisterforskriften har lagt til grunn at studenter ikke kan melde flytting til studiekommunen, men har måttet stå registrert som bosatt der vedkommende hadde sitt bosted før studiene tok til. Utvalget går i sin innstilling inn for å løsne det bånd som har vært mellom folkeregisteret og manntallet. Derved kan den enkelte student etter eget ønske velge om han

eller hun vil la seg registrere i manntallet i den kommunen utdanningsinstitusjonen ligger, uavhengig av registrert bostedsadresse.

Mange høringsinstanser har uttalt seg om forslagene fra utvalget som gjelder praktiske rutiner for arbeidet med manntallet.

Departementet viser til utvalgets drøftelse, og slutter seg til de vurderinger som er gjort angående spørsmålet om hvorvidt staten bør overta ansvaret for manntallet.

Departementet legger til grunn at ansvaret for og arbeidet med manntallet fortsetter å ligge hos kommunene.

Departementet er enig med utvalget i at dagens system kan forenkles og at dagens frister bør kunne justeres. Når det gjelder forslag til forenklinger, er departementet enig med utvalget og flertallet av høringsinstansene i at det obligatoriske kjennelsesmøtet, hvor valgstyret skal ta stilling til klager og eventuelt vedta endringer og gi manntallet sin formelle godkjenning, kan utgå.

Departementet er videre enig med utvalget i at utøvelse av stemmerett er en så viktig rettighet at velgerne må gis anledning til å kunne kontrollere at denne rettigheten ikke er blitt fratatt dem ved en feil. Manntallsutkastet bør derfor fortsatt legges ut til gjennomsyn for velgerne.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å flytte skjæringsdatoen for manntallet til 30. juni.

Departementet følger også opp utvalgets forslag når det gjelder å skyve på tidspunktet for starten av forhåndsstemmeperioden, slik at denne starter 10. august, ikke 15. juli som i dag.

På bakgrunn av at ansvaret for forhåndsstemmegivningen foreslås tilbakeført fra Posten til kommunene, foreslås det også at ordningen med obligatorisk utsendelse av valgkort til alle velgerne ikke blir videreført. Kommunene kan imidlertid på frivillig basis sende ut valgkort til velgerne dersom de ønsker det.

Når det gjelder situasjonen for studentene, har det skjedd endringer i regelverket siden utvalget avga sin innstilling i januar 2001. I dag kan alle studenter som ønsker det, melde flytting til studiekommunen og således bli folkeregisterført og manntallsført der. Etter eget ønske kan de altså avgi stemme og velges til politisk verv i studiekommunen. Departementet anser at den endringen som er skjedd som følge av endringen i folkeregisterforskriften, er en tilfredsstillende løsning. Departementet foreslår derfor ikke endringer i gjeldende rett, men går inn for at folkeregisteret fortsatt legges til grunn for manntallsføringen.

Komiteens merknader

Komiteen er enig i at manntallsføringen fortsatt skal være en kommunal oppgave.

Når det gjelder tidspunktet for når man må være registrert som bosatt i en kommune for å ha stemme-

rett der, er komiteen enig i at dette flyttes fram. På bakgrunn av de opplysninger som fremkom under komiteens høring om valgloven, vil komiteen foreslå at fristen settes til 31. mai i stedet for 30. juni. Dette er begrunnet i praktiske problemer valgsekretariatene i kommunene står overfor når kandidater på listene skal bekreftes mv. Ved frist for registrering pr 30. juni vil utsendelse til kandidatene først kunne skje fra begynnelsen av juli, dvs. midt i ferietiden.

Komiteen fremmer følgende forslag til endringer:

"§ 2-4 første ledd skal lyde:

(1) Stemmeberettigede som er registrert med bostedsadresse i Norge, skal føres inn i manntallet i den kommunen der de var folkeregisterført som bosatt den 31. mai i valgåret.

§ 2-2 annet ledd bokstav b) skal lyde:

b) er statsborger i et annet nordisk land og er blitt folkeregisterført som bosatt i Norge senest 31. mai i valgåret. "

Komiteen viser til at ordningen med valgkort har hatt betydelig effektiviseringseffekt for valgavviklingen. Velgerne har visst hvor de skulle stemme og antall henvendelser om stemmested har gått betydelig ned. Likeledes har avviklingen av stemmegivningen i selve valglokalet latt seg gjennomføre langt raskere. Komiteen vil imidlertid understreke at hvorvidt man ønsker å benytte valgkort bør være opp til den enkelte kommune å avgjøre.

8. VALGBARHET. RETT TIL FRITAK

8.1 Valgbarhet

Valgbar til kommunestyre og fylkesting er enhver som har stemmerett ved valget, og som på valgdagen er folkeregistrert som bosatt i vedkommende kommune eller fylkeskommune. Det vil si at kandidatene enten må være norske statsborgere eller ha tre års sammenhengende registrert botid i Norge før valgdagen.

Ved valg til fylkestinget bestemmer valgloven at utelukkelse fra valg gjelder fylkesmannen, assisterende fylkesmann, fylkeskommunens administrasjonssjef eller dennes stedfortreder, sekretær for fylkestinget, leder for forvaltningsgren, den ansvarlige for regnskapsfunksjonen og den som foretar revisjon for fylkeskommunen. En tilsvarende bestemmelse gjelder for kommunestyrevalget.

Utvalget mener at bestemmelsene om valgbarhet ved lokalvalg langt på vei bør videreføres. Utvalget mener at gjeldende regler om hvem som er utelukket fra valg til lokalvalg bør opprettholdes, med unntak av utelukkelsesgrunnen "leder av forvaltningsgren", som

foreslås erstattet med uttrykket "ansvarlig for utførelse av administrasjonssjefens oppgaver innenfor et område av kommunens forvaltning".

Blant høringsinstansene som uttaler seg om valgbarhet, er det enighet om at flest mulig bør være valgbar ved lokalvalg.

Departementet mener at kretsen av ikke-valgbare personer ved lokalvalg bør strammes inn. Departementet er imidlertid i likhet med flere av høringsinstansene i tvil om utvalgets forslag om å erstatte uttrykket "leder av forvaltningsgren" med uttrykket "ansvarlig for utførelse av administrasjonssjefens oppgaver innenfor et område av kommunens forvaltning", vil klargjøre rettstilstanden i tilstrekkelig grad. Dette med bakgrunn i de forskjellige måter kommunene nå organiserer seg på. Departementet kan derfor ikke gi utvalget sin tilslutning på dette punkt og foreslår at denne gruppen kommunalt ansatte bør bli valgbar.

I stedet for å utelukke leder for forvaltningsgren fra valg til kommunestyre og fylkesting, mener departementet at problemer som kan oppstå i enkeltsaker på grunn av kombinasjonen ansatt - folkevalgt, bør vurderes og løses ut fra habilitetsreglene i kommuneloven og forvaltningsloven.

8.2 Rett til fritak

Rett til å kreve seg fritatt for å stå på liste til lokalvalg har i henhold til valgloven:

- den som fyller 65 år innen valgårets utløp
- den som har vært fast representant i henholdsvis kommunestyret eller fylkestinget de siste fire år
- den som har rett til fritak etter andre lover
- den som er medlem av et registrert parti, og er kandidat på et listeforslag som ikke er satt frem av dette partiet

Utvalget mener at gjeldende fritaksregler langt på vei bør videreføres. Utvalget går imidlertid inn for ikke å videreføre bestemmelsen om rett til å kreve seg fritatt fra valg for den som innen valgårets utløp har fylt 65 år.

Utvalget går også inn for at det åpnes adgang til å frita kandidater fra å stå på liste, dersom vedkommende ikke vil kunne skjønne pliktene i vervet uten uforholdsmessig vanskelighet.

Svært få høringsinstanser har uttalt seg om utvalgets forslag om rett til fritak.

Departementet støtter ikke utvalgets forslag om ikke å videreføre bestemmelsen om at den som innen valgårets utløp har oppnådd en viss alder kan kreve seg fritatt for valg. Departementet fremmer forslag om at den aldersbestemte retten til fritak fra å stille til valg til kommunestyre og fylkesting heves fra 65 til 67 år. Tilsvarende endring foreslås i kommuneloven.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å innføre en ny fritaksregel der en kandidat kan søke

seg fritatt for valg, dersom vedkommende ikke vil kunne skjønne sine plikter i vervet uten uforholdsmessig vanskelighet.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, finner ikke behov for å stramme inn kretsen av ikke-valgbare personer ved lokalvalg. De aktuelle stillingskategorier særpreges ved at de leder det daglige arbeide på ulike områder etter overordnede bestemmelser og med de budsjetter fylkesting og kommunestyre har fastsatt. Det er også stillinger som vil ha ansvaret for å fremme saker til politisk behandling. Flertallet fremmer følgende forslag til endring:

"§ 3-3 tredje ledd bokstav b) skal lyde:

- b) den som i vedkommende kommune eller fylkeskommune er administrasjonssjef eller dennes stedfortreder, leder av forvaltningsgren; dette gjelder likevel ikke leder av enkeltstående virksomheter, sekretær for kommunestyret eller fylkestinget, ansvarlig for regnskapsfunksjonen, eller ansvarlig for revisjonen."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser at det er et behov for å stramme inn kretsen av valgbare personer til lokalvalg. I dag er det en stor overvekt av kommunalt og offentlige ansatte som er folkevalgte i kommunene. Dette kan bidra til uheldige rollekonflikter som kan skade det kommunale folkestyret som politisk organ. Disse medlemmer vil peke på det prinsipielt uheldige i at ansatte i en kommune samtidig lar seg velge som folkevalgte i den samme kommune som de har som arbeidsgiver. Dette kan skape mistillit til de beslutninger som fattes i folkevalgte organer, samtidig som det må være uheldig for den folkevalgte i det ene øyeblikk å være ansatt i organisasjonen for så å være overordnet. Dette skaper også konflikter i forhold til kommunens administrative ledelse og det kan også svekke den faglige tilliten og uavhengigheten til de ansatte i kommunen. Disse medlemmer mener derfor at kommunalt ansatte bør være svært varsomme med å la seg velge som folkevalgte i samme kommune hvor de er ansatt. Spesielt må dette gjelde ledere av kommunale virksomheter. Disse medlemmer er derfor av den oppfatning at ledere av en forvaltningsgren, samt virksomhetsledere med budsjett og personalansvar ikke skal være valgbare til kommunevalg i samme kommune hvor de er ansatt. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag :

"§ 3-3 tredje bokstav b) skal lyde :

- b) den som i vedkommende kommune eller fylkeskommune er administrasjonssjef eller dennes

stedfortreder, leder av forvaltningsgren, virksomhetsleder med budsjett- og personalansvar, sekretær for kommunestyret eller fylkestinget, ansvarlig for regnskapsfunksjonen, eller ansvarlig for revisjonen."

Komiteen støtter forslaget til ny bestemmelse hvorefter en kandidat kan søke seg fritatt dersom vedkommende ikke vil kunne skjønne sine plikter i vervet uten uforholdsmessig vanskelighet. Dette er en rimelig bestemmelse som bør kunne anvendes i alle aktuelle tilfeller. Komiteen er derimot i likhet med valglovutvalget, i tvil om berettigelsen av at 67 år skal være noen fritaksgrunn og avviser på prinsipielt grunnlag at alder alene skal være et slikt kriterium.

Komiteen vil derfor ta ut lovforslagets § 3-4 første ledd bokstav a). Komiteen foreslår tilsvarende endring i kommuneloven §14 nr 1 c).

Komiteen ønsker også å presisere at det å stille til valg innebærer visse forpliktelser når man først er innvalgt i et kommunestyre eller fylkesting. Erfaringer fra flere kommuner og fylkesting tyder på at kommunelovens bestemmelser om fravær, fritak og permisjoner praktiseres for vilkårlig. Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å vurdere nødvendige lovendringsforslag i kommunelovens bestemmelser om fritak, permisjoner mv. med sikte på å oppnå en klargjøring og ensartet håndhevelse av regelverket."

9. LISTEFORSLAG OG STEMMESEDLER

Valgloven har bestemmelser om hvilke krav som stilles til forslag til valgliste som innleveres fra partier eller grupperinger som ønsker å delta ved valget. Både registrerte politiske partier og andre grupper kan stille liste ved valg. Partiet eller gruppen utarbeider forslag til valgliste, som deretter skal godkjennes av valgmyndighetene. Listeforslagene skal leveres innen 31. mars i valgåret, og det skal ha en overskrift som viser hvilket parti eller hvilken gruppe forslaget går ut fra, og som ikke kan lede til forveksling. Valgloven fastsetter hvor mange kandidatnavn et listeforslag skal inneholde.

Valgmyndighetene skal undersøke om de listeforslagene som er kommet inn fyller lovens krav, herunder om forslagsstillerne og kandidatene oppfyller kravene i valgloven.

Videre følger det av valgloven at valgstyret og fylkesvalgstyret må trykke stemmesedler med alle godkjente valgliste i kommunen og fylket til bruk for velgerne ved forhåndsstemmegivningen og i valglokaler ved kommunestyrevalg, fylkestingsvalg og stortingsvalg i god tid før 15. juli (når forhåndsstemmegivningen starter).

Valglovutvalget foreslår at lovens krav til minimumsantall kandidater ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg settes til fem. Det settes et maksimumskrav når det gjelder antall kandidater - tilsvarende antall representanter i kommunestyret eller fylkestinget. Utvalget mener en bør holde fast ved dagens regler når det gjelder registrerte partier. Har disse etablert en lokalorganisasjon i kommunen eller fylket, bør det være tilstrekkelig at representanter for organisasjonen - fortrinnsvis leder og sekretær - skriver under på listeforlaget.

Utvalget har vurdert om antallet underskrifter ved fylkestingsvalg burde foreslås hevet til 1 000, men mener at dagens krav må anses strengt nok.

Når det gjelder kommunestyrevalg, mener et flertall i utvalget at det som et utgangspunkt bør settes krav om underskrift fra 2 pst. av de stemmeberettigede. Kravene for å stille liste ved kommunestyrevalg må likevel ikke bli strengere enn det som gjelder ved fylkestingsvalg. Det foreslås derfor at det settes et maksimum på 300 når det gjelder antall underskrifter ved kommunestyrevalg.

Valglovutvalget fikk i sitt mandat i oppgave blant annet å drøfte spørsmålet om representativitet, for eksempel kjønnskvoltering på listeforslagene. Dette spørsmålet er imidlertid i liten grad nevnt i innstillingen. Utvalget viser til undersøkelser og debatt om kvinnerepresentasjon og konkluderer med at forslag om å innføre lovregler om kjønnskvoltering på listeforslagene hittil er blitt avvist under henvisning til den frie nominasjonsretten.

Valglovutvalget ønsker å forskyve fristen for å innlevere listeforslag for alle valg med en måned i forhold til dagens regler - fra 31.mars til 30.april.

Valglovutvalget foreslår å innføre et krav om at kandidatenes fødselsår skal oppføres på listeforslagene. Valglovutvalget ønsker også å gi forslagsstillerne adgang til å gi opplysninger på listeforslagene om de enkelte kandidaters tilhørighet.

Utvalget foreslår videre at forslagsstillerne skal få anledning til å markere at en kandidat stiller som kandidat for en bestemt gruppe, for eksempel som ungdomskandidat.

De høringsinstansene som har uttalt seg om listeforslag og stemmesedler, er negative til flere av utvalgets forslag.

Departementet foreslår at minimumskravet til antall kandidatnavn ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg settes til sju. Departementet foreslår videre at det settes et maksimumskrav når det gjelder antall representanter ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg tilsvarende antall representanter i kommunestyret/fylkestinget, med et tillegg på inntil 6 kandidatnavn.

Kravet til antall underskrifter på listeforslag som ikke utgår fra registrert politisk partis lokalorganisasjon, foreslås satt til 2 pst. av antall stemmeberettigede

de i kommunen ved siste foregående kommunestyrevalg, dog slik at minimumsantallet underskrifter skal være lik antall kommunestyrerepresentanter og maksimumsantallet underskrifter ikke skal overstige 300. Departementet foreslår videre at et registrert politisk parti må ha fått minst 500 stemmer i et fylke for at partiet skal få rett til å stille listeforslag ved neste valg uten å samle inn det lovbestemte antall underskrifter som gjelder for uregistrerte partier og andre grupperinger.

Departementet foreslår ingen endring i fristene når det gjelder listeforslag, slik at innleveringsfristen for listeforslag er 31. mars, erklæring om tilbakekalling er 20. april og fristen for å godkjenne listeforslaget er 1. juni. Fristen for når de trykte stemmesedlene skal være ferdige foreslås forskjøvet, slik at disse er ferdigtrykt i god tid før forhåndsstemmegivningen starter den 10. august.

Departementet foreslår videre at kandidatenes fødselsår skal stå på listeforslagene, og forslagsstillerne får adgang til å gi opplysninger på listeforlaget om de enkelte kandidaters tilhørighet. Forslagsstillerne får i tillegg adgang til å føre opp kandidatenes stilling og/eller bostedsadresse, også når det ikke foreligger fare for forveksling. Dagens bestemmelse om at sekretæren for et registrert partis fylkesorganisasjon skal skrive under på listeforlaget sammen med lederen foreslås opphevet, og erstattet med et krav om underskrift fra to styremedlemmer.

Departementet er enig med utvalget i at det bør presiseres i bestemmelsene om listeforslag at valgbarheten er avhengig av hvorvidt stillingen innehas når organet trer i funksjon.

Departementet foreslår også å ha en særlig bestemmelse om klage over vedtak om å godkjenne eller forkaste listeforslag.

Komiteens merknader

Komiteen støtter Regjeringens forslag til antall underskrifter på listeforslag som ikke utgår fra registrert partis lokalorganisasjon. Komiteen mener også at Regjeringens forslag til minimumsantall kandidater på listene er et tilstrekkelig antall.

10. FORHÅNDSSTEMMEGIVNINGEN

Forhåndsstemmegivning, så vel innen Norges grenser som utenriks, har lang tradisjon i vår valglovgivning, og ordningen har over årene blitt forenklet og utvidet. Siste større endring fant sted i forbindelse med stortingsvalget i 1997, da Posten overtok ansvaret for forhåndsstemmegivningen.

Vilkår for å kunne avgi forhåndsstemme

Utvalget går inn for å oppheve kravet om at velgeren, for å kunne avgi forhåndsstemme, må være forhindret fra å møte frem i et valglokale på valgdagen.

Ingen av høringsinstansene har spesielle merknader til dette.

Departementet finner i likhet med utvalget at det er hensiktsmessig å bringe lovens tekst i overensstemmelse med dagens praksis. Det fremmes derfor ikke forslag om å videreføre regelen i gjeldende lov som inneholder vilkår om at velgeren må være forhindret fra å møte personlig på valgtinget for å kunne forhåndsstemme.

Poststemmegivning

Valglovutvalget foreslår at poststemmegivningen oppheves og at kommunene igjen får ansvaret for forhåndsstemmegivningen. Departementet slutter seg til forslaget.

Flertallet av kommunene som har avgitt høringsuttalelse, støtter forslaget om tilbakeføring av ansvaret til kommunene.

Valgagitasjon

Utvalget går inn for at forbudet mot valgagitasjon skal begrenses til å gjelde kun det rommet der stemmegivningen foregår, og at forbudet ikke lenger skal gjelde for tilstøtende rom slik ordningen er i dag.

Det er få høringsinstanser som uttaler seg om spørsmålet om valgagitasjon.

Departementet foreslår at forbudet mot valgagitasjon i forhåndsstemmelokalets tilstøtende rom ikke videreføres og at forbudet således begrenses til å gjelde lokalet hvor stemmegivningen finner sted.

Forhåndsstemmegivningen utenriks

Utvalget foreslår at ordningen med obligatorisk tilrettelegging for stemmegivning om bord på skip og oljeinstallasjoner utenriks oppheves og at departementet heller oppnevner stemmemottakere i de tilfelle der det er nødvendig. Utvalget foreslår videre at adgangen til såkalt brevstemme fra utlandet utvides og gjøres enklere. Utvalget foreslår at velgeren selv skal kunne ordne med forsendelse av stemmen og benytte stemmemateriell som han eller hun har skaffet til veie på egen hånd, gitt at velgeren vil ha problemer med å oppsøke norsk utenriksstasjon eller stemmemottaker for eksempel på grunn av store avstander.

Det har kommet kun få merknader i høringsrunden til utvalgets konklusjoner.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag til regler for å oppheve ordningen med obligatorisk tilrettelegging av forhåndsstemmegivning på skip og oljeinstallasjoner.

Departementet foreslår også at adgangen til - og reglene for - stemmegivning per brev fra utlandet utvides og forenkles.

Når bør forhåndsstemmegivningen ta til?

Utvalget ønsker å korte inn på tidsrommet for innenriks forhåndsstemmegivning, og anbefaler at forhåndsstemmegivningen innenriks tar til 10. august og at forhåndsstemmegivningen utenriks og på Svalbard og Jan Mayen fortsatt skal ta til 1. juli.

De fleste høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, slutter seg til utvalgets forslag.

Departementet mener at starten på forhåndstemeperioden bør settes til 10. august i tråd med Valglovutvalgets innstilling.

Når bør forhåndsstemmegivningen avsluttes, og når må forhåndsstemmene være valgstyret i hende?

Utvalget går inn for at forhåndsstemmegivningen kan foregå til og med dagen før den offisielle valgdagen. Utvalget går videre inn for at fristen for når stemmene må være kommet inn til valgstyret endres fra kl. 24 dagen etter valgdagen til kl. 20 på valgdagen.

Flere av høringsinstansene uttrykker bekymring for at forhåndsstemmene ikke vil rekke frem med den følge at stemmene må forkastes, dersom utvalgets forslag følges. Forslaget synes likevel å samle bred oppslutning.

Departementet foreslår at bestemmelsen i gjeldende lov om at forhåndsstemmegivning ikke må foregå senere enn siste fredag før den offisielle valgdagen, videreføres. Tidspunkt for når forhåndsstemmene skal ha nådd rett valgstyre for å bli regnet med i valgoppgjøret, endres til kl. 20 på valgdagen.

Søknadsprosedyren ved ambulerende forhåndsstemmegivning

Utvalget ønsker å redusere dagens formkrav til søknad om såkalt ambulerende forhåndsstemmegivning, uten å forandre betingelsen om at sykdom/uførhet må ligge til grunn for en søknad om å kunne avgi forhåndsstemme i eget hjem. Betingelsen om at søkeren ikke oppholder seg på en institusjon hvor forhåndsstemmemottak likevel vil foregå, foreslås også opprettholdt. Utvalget nøyer seg med å påpeke at dagens frist for å søke om å få avgi stemme hjemme er siste tirsdag før valgdagen kl. 15 og tar ikke ut over det stilling til hva fristen bør være.

Departementet sier seg enig i utvalgets vurderinger. Det foreslås således at kravet om skriftlighet ved søknad om å få avgi forhåndsstemme i eget hjem, samt kravet om erklæring fra person over 14 år som bekrefter riktigheten av de opplysninger søkeren gir, ikke videreføres. For øvrig foreslås gjeldende rett stort sett videreført. Departementet har imidlertid kommet til at det bør overlates til valgstyret å sette frist for når søknaden om å få stemme hjemme må være kommet inn til kommunen. Fristen bør fastsettes til mellom siste tirsdag og fredag før valgdagen.

Valgkort

Utvalget foreslår at ordningen med obligatorisk valgkort til alle velgere videreføres, med den endringen at valgstyret får ansvaret for produksjon og utsendelse. Imidlertid foreslår utvalget at alle utgifter knyttet til forhåndsstemmegivningen ved lokalvalg, fortsatt skal bæres av staten.

Høringsinstansene uttaler seg ikke særskilt om valgkortene. Departementets erfaring er imidlertid at den statlig finansierte ordningen har vært meget populær.

Departementet foreslår at utsending av valgkort ikke videreføres som obligatorisk ordning for alle stemmeberettigede. Bruk av valgkort bør allikevel opprettholdes som obligatorisk ordning ved forhåndsstemmegivning.

Stemmested - antall stemmemottakere

Utvalget foreslår at det tas inn i loven en bestemmelse om at det skal være to stemmemottakere tilstede når stemmegivningen foregår hjemme hos den enkelte velger eller andre steder utenom rådhuset. Utvalget går inn for at rådhuset gjøres til lovbestemt sted for mottak av forhåndsstemmer.

Departementet mener at det bør overlates til valgstyret å finne egnede lokaler for forhåndsstemmegivning i kommunen, og at det ikke pålegges valgstyret noe i loven angående stemmesteder og antall stemmemottakere. Det legges til grunn at kommunene selv vil finne hensiktsmessige og trygghende løsninger, tilpasset lokale forhold.

Stemmesedler ved forhåndsstemmegivningen

Loven fastsetter at stemmemottakeren skal gi velgeren en trykt stemmeseddel med kandidatnavn for hver godkjent valgliste i kretsen. Velgere som ikke har stemmerett i kretsen skal få utlevert en stemmeseddel for hvert parti som deltar ved valget. Disse stemmesedlene lyder bare på partinavn uten å ha med kandidatnavn.

Departementet støtter utvalgets forslag om å gå bort fra ordningen med stemmeseddeltsett ved forhåndsstemmegivningen. I stedet bør velgere som ikke har stemmerett i kretsen få utlevert kun én stemmeseddel med rubrikk for avkryssing. På denne vil alle partinavn være trykket, og med plass til eventuelt å påføre navnet på valgliste som ikke utgår fra et registrert parti.

Utvalget foreslår at det på stemmeseddelen til bruk for velgere som ikke har stemmerett i kretsen, også skal være en rubrikk for blank stemme. Departementet slutter seg ikke til dette forslaget.

"Angrefrist" ved forhåndsstemmegivningen

Før poststemmegivningen ble innført i 1997, kunne velgerne avgi ny stemme på valgdagen, selv om de

hadde forhåndsstemt. Dagens ordning innebærer at forhåndsstemmegivningene er endelige.

Departementet foreslår at bestemmelsen i gjeldende lov som fastslår at en godkjent forhåndsstemme er velgerens endelige stemme, ikke blir videreført.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at dagens ordning med at Posten organiserer forhåndsstemmegivningen foreslås fjernet, men vil understreke at det etter forslaget vil være full frihet for den enkelte kommune til å avgjøre hvor forhåndsstemmegivningen skal finne sted, postkontorer inkludert, med forbehold for tilgjengelighet for brukere med ulike typer funksjonshemninger. Komiteen viser til merknader under pkt. om "bistand til velgere som har behov for det ved stemmegivningen".

Under komiteens høring om valglovutkastet ble det fremholdt at ordningen med angrefrist for forhåndsstemmer har vært svært lite anvendt. Ordningen er derimot svært arbeidskrevende. Samme synspunkt ble fremholdt av valglovutvalget.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, vil på denne bakgrunn anbefale at dagens ordning uten angrefrist opprettholdes. Flertallet fremmer følgende forslag:

"§ 10-1 første ledd bokstav f) skal lyde:

f) velgeren ikke har avgitt godkjent stemmegivning, og

§ 10-2 første ledd bokstav c) skal lyde:

c) velgeren ikke allerede har avgitt godkjent stemmegivning.

§ 10-1 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) Forhåndsstemmegivningene skal godkjennes før valgdagen i den utstrekning det er mulig.

§ 10-5 første ledd skal lyde:

(1) Foreløpig optelling av stemmesedler avgitt på forhånd skal starte senest fire timer før stemmegivningen er avsluttet ved samtlige valglokaler i kommunen, dersom dette kan skje uten å stride mot prinsippet om hemmelig valg. I motsatt fall skal den starte så snart samtlige forhåndsstemmegivninger er godkjent.."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti støtter departementets forslag om at forhåndsstemmene ikke skal være endelige. Etter disse medlemmers syn er prinsippet om at valgresultatet skal avspeile velgernes synspunkter på valgdagen, så viktig at dette rettfærdiggjør noe ekstra

arbeid som følge av ordningen. Disse medlemmer fremmer følgende lovforslag i tråd med dette:

”§ 10- 1 første ledd bokstav f) skal lyde:

- f) velgeren ikke har avgitt godkjent stemmegivning på valgtinget, og

§ 10-2 første ledd bokstav c) skal lyde:

- c) velgeren ikke allerede har avgitt godkjent stemmegivning på valgtinget.”

Komiteen mener det er viktig å sikre at de velgere som har behov for hjelp av en tilstedeværende person, ikke blir utsatt for innflytelse over eller kontroll av sin valghandling. Komiteen er kjent med de innvendinger som er reist mot ordningen med at bare en stemmemottaker er tilstede ved forhåndsstemmegivningen. Særlig har ordningen med stemmegivning til landpostbud vært utsatt for kritikk, fordi landpostbud ofte kan ha en spesiell posisjon i forhold til de velgerne de oppsøker. Komiteen vil sikre at stemmegivningen foregår i betryggende former. Komiteen foreslår derfor å endre loven slik at det blir påkrevd å være to stemmemottagere tilstede når stemmer mottas hjemme hos velger, på institusjoner og på andre steder der valgstyret har bestemt at det skal foregå forhåndsstemmegivning. I lokaler som defineres som stemmelokaler bør det være nok med en stemmemottaker. Dette forslag er i tråd med Valglovutvalgets innstilling.

Komiteen fremmer følgende forslag:

”§ 8-4 nytt fjerde ledd skal lyde:

- (4) Ved ambulerende stemmegivning og stemmegivning på institusjon skal det være minst to stemmemottakere til stede.”

11. ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV STEMMEGIVNINGEN PÅ VALGTINGET

Valglokalenes åpningstider

Valgloven fastsetter at stemmetiden bør være rommelig.

Utvalget mener at det kan være på sin plass å ta skritt i retning av standardiserte åpningstider for valglokalene. Utvalget foreslår at en holder fast ved kravet om minst fem timers åpningstid for valglokalene, men at stemmegivningen skal avsluttes kl. 20. Der det er todagersvalg, går utvalget inn for at valglokalene skal være åpne minst tre timer den første valgdagen.

Høringsuttalelsene viser at det er divergerende oppfatninger blant dem som ønsker en sterkere regulering av åpningstidene. Lokale forhold spiller trolig en stor rolle her.

Departementet mener at dagens bestemmelser om stemmetiden er unødig detaljerte. Det vil etter depar-

tementets mening være tilstrekkelig å fastsette i loven at valgstyret har ansvar for å fastsette stemmetiden, og at det presiseres at det avgjørende må være at velgerne gis en rimelig anledning til å avgi stemme. Bestemmelsene om antall timer valglokalene skal holdes åpne, kan tas ut av loven. Det samme gjelder reguleringen av klokkeslett, og valgstyrets adgang til å stenge tidligere. Departementet foreslår å lovfeste at kl. 20 skal være siste tidspunkt for å kunne avgi stemme på valgdagen.

Antall stemmesteder. Krav til stemmelokalenes utforming? Stemmegivning utenfor stemmelokalet

Valgloven slår fast at valgtingene skal holdes i høvelige lokaler som velges av valgstyret.

Utvalget mener det må være et rimelig krav at valglokalene som offentlige lokaler skal være tilgjengelige for alle, også funksjonshemmede. Etter utvalgets mening er det likevel å gå for langt i detaljregulering overfor kommunene dersom dette blir tatt inn i loven. Utvalget forutsetter at departementet - i samarbeid med de funksjonshemmedes organisasjoner - henstiller kommunene om å være oppmerksomme på denne velgergruppens behov og ta spesielt hensyn til dem.

Ingen av høringsinstansene har kommentarer til dette.

Departementet vil foreslå at loven endres slik at det som utgangspunkt er kommunestyret som fastsetter antall stemmekretser og hvor stemmegivningen skal foregå, men at det åpnes adgang til å delegerer denne myndigheten til valgstyret. Å ta stilling til i hvilke lokaler i kretsen stemmegivningen skal foregå er et mer praktisk spørsmål som fortsatt kan legges direkte til valgstyret.

Departementet er enig med utvalget i at det er viktig at valglokalene er lett tilgjengelige for alle, også for personer med fysiske funksjonshemninger. Departementet er også enig med utvalget i at selve lovteksten ikke bør inneholde særlige bestemmelser om dette. Det vil imidlertid være naturlig at det blir fastsatt nærmere bestemmelser om valglokalenes tilgjengelighet i forskrift.

Valgagitasjon m.m.

Valglovutvalget går inn for å videreføre lovens regler om hvilke aktiviteter som ikke skal være tillatt i tilknytning til selve valghandlingen, og de prosedyregler som skal gjelde i slike tilfelle. Utvalget foreslår en begrensning i forhold til dagens lovgivning når det gjelder det geografiske området forbudet skal gjelde. Valgagitasjon m.m. bør kun være forbudt i selve valglokalet, ikke i tilstøtende rom og i nærheten av valglokalet.

Det er ulike oppfatninger om dette spørsmålet blant de få høringsinstansene som uttaler seg.

Departementet vil gå inn for å endre dagens lovtekst som setter forbud mot visse aktiviteter "i valglokalet, i tilstøtende rom eller i umiddelbar nærhet av valglokalet". Etter departementets forslag vil forbudet mot valgagitasjon m.m. begrenses til å omfatte stemmelokalet og de rom velgeren må passere på vei til stemmelokalet.

Forbud mot å offentliggjøre valgresultater m.m. i løpet av valgdagen

Utvalget går uten nærmere begrunnelse inn for at dagens ordning videreføres, med én liten endring: Forbudet foreslås hevet kl. 20 valgdagen, mot nå kl. 21. Dette har sammenheng med utvalgets forslag om at alle valglokaler skal stenge senest kl. 20.

Organisasjoner som representerer mediene har noen synspunkter på dette forslaget.

Departementet mener at forbudet mot offentliggjøring av meningsmålinger foretatt på valgdagen(e) og valgdagsmålinger bør videreføres i den nye loven. Det samme må gjelde forbudet mot offentliggjøring av valgresultater før alle valglokaler er stengt.

Krav til legitimasjon?

Valglovutvalget går uten videre begrunnelse inn for å videreføre gjeldende ordning på dette området.

Departementet mener at ordlyden i dagens lov synes å være tilstrekkelig presis. Det viktigste må være at stemmestyret har hjemmel for å kunne kreve at en velger godtgjør sin identitet. Departementet finner ikke grunn til å foreslå at stemmestyret "skal" kreve legitimasjon. Heller ikke bør loven regulere hva som skal godkjennes som legitimasjon.

Ambulerende stemmegivning på valgdagen?

Utvalget foreslår at loven endres slik at det blir adgang til å avgi stemme ved ambulerende stemmemottak også på valgdagen. Det må være et vilkår for å kunne benytte seg av denne muligheten at man er blitt syk eller ufør så nær opp til valgdagen at man ikke har kunnet avgi forhåndsstemme. Ordningen bør i store trekk bygge på dagens regler for ambulerende forhåndsstemmegivning og stemmegivning på valgdagen umiddelbart utenfor stemmelokalene.

Det er noen kommuner som uttaler seg om ambulerende stemmegivning.

Departementet finner innvendingene mot en ordning med ambulerende stemmegivning på valgdagen såpass tungtveiende at en ikke finner å kunne følge Valglovutvalgets forslag på dette punktet. Ordningen med ambulerende stemmemottak bør fortsatt være begrenset til å gjelde i forbindelse med forhåndsstemmegivningen.

Bør stemmeseddelkonvoluttet sløyfes?

Utvalget foreslår at stemmeseddelkonvoluttet avskaffes ved stemmegivningen på valgdagen. I stedet bør det innføres en prosedyre der velgeren tar en stemmeseddel i avlukket og bretter den sammen, slik at det ikke er mulig for andre å se hvilken valgliste seddelen gjelder, før han eller hun går ut av avlukket og bort til stemmestyrets bord. Der skal et av medlemmene i stemmestyret stemple seddelen med et offisielt stempel før velgeren selv legger seddelen ned i urnen.

Utvalgets forslag støttes av et flertall av høringsinstansene.

Departementet mener at de momenter som utvalget peker på og som taler for å sløyfe stemmeseddelkonvoluttet ved stemmegivningen på valgtinget, er så tungtveiende at en bør gå inn for at stemmegivningen gjennomføres uten bruk av slik konvolutt.

Departementet er også enig med Valglovutvalget i at stemmesedlene skal stemples av stemmestyret før de legges i urnen.

Bistand til velgere som har behov for det ved stemmegivningen

Utvalget foreslår dagens ordning videreført uten noen nærmere drøfting av reglene.

Reglene på dette punkt er kun berørt i en høringsuttalelse.

Departementet vil gå inn for at det uttrykkelig slås fast i loven at velgeren selv må ta initiativ til å få hjelp, ved at han eller hun tar dette opp overfor stemmestyret. Dersom en annen person kommer med en slik henvendelse, bør stemmestyret ta kontakt med velgeren for å forsikre seg om at det er velgerens eget ønske som kommer til uttrykk.

Den som yter assistanse til velgeren inne i stemmeavlukket er pålagt taushetsplikt med hensyn til det vedkommende får vite om velgerens stemmegivning. Departementet foreslår at valglovens bestemmelser om taushetsplikt ikke videreføres i den nye loven. Forvaltningslovens generelle bestemmelser om taushetsplikt vil omfatte valgstyre- og stemmestyremedlemmer og funksjonærer, siden disse er offentlige tjenestemenn i forvaltningslovens forstand. Den som utpekes som velgerens medhjelper - uten å inneha en av de foran nevnte funksjonene - omfattes imidlertid ikke av forvaltningslovens regler. Det er derfor nødvendig med en særskilt lovbestemmelse som pålegger velgerens medhjelper å bevare taushet om det vedkommende får vite om innholdet i stemmegivningen. Departementet foreslår at det tas inn en slik bestemmelse i lovforslaget.

Avslutning av stemmegivningen. Oppbevaring og transport av valgmateriell

Utvalget går inn for at gjeldende regler videreføres i store trekk, men at lovteksten gjøres noe mindre detaljert enn det som er tilfellet i dag.

Departementet mener at valgloven bør ha visse regler om avslutning av stemmegivningen og om oppbevaring og transport av valgmateriell. Dagens regelverk synes imidlertid unødig detaljert og bør kunne forenkles en del. Det bør være tilstrekkelig at loven inneholder de overordnede prinsippene om plikt til å sørge for betryggende behandling av materialet. En mer detaljert regulering kan mer hensiktsmessig foretas i forskrifter.

Komiteens merknader

Komiteen vil understreke viktigheten av å sikre alle adgang til valglokale og likeledes at man i valglokalet legger til rette for brukere med ulike typer av funksjonshemninger. Dette gjelder ved utforming av stemmeavlukke, plassering av lister osv. Ordninger med stemmegivning utenfor valglokalet bør helst ikke forekomme.

Komiteen støtter forslaget om at valglokalenes tilgjengelighet fastsettes i forskrift.

Komiteen mener Stortinget bør be Regjeringen om å sørge for at partiets navn på lister også fremgår i form av blindeskrift. Komiteen fremmer således følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å sørge for at partiets navn på lister også fremgår i form av blindeskrift."

12. PRØVING AV STEMMEGIVNINGER OG STEMMESEDLER. OPPTELLING M.M.

12.1 Prøving av stemmegivninger og stemmesedler

Etter valgloven er valgstyret ansvarlig for godkjenning av valgtings- og forhåndsstemmegivninger.

Utvalget foreslår i hovedsak å videreføre regelverket for behandling og godkjenning, herunder regler for forkasting, av stemmegivninger og stemmesedler.

Utvalget går likevel inn for at det ikke bør være et krav for godkjenning av forhåndsstemmegivninger innenriks at det er benyttet offisiell stemmeseddelkonvolutt. Utvalget mener det som hovedregel bør benyttes offisielle stemmeseddelkonvolutter, men at andre konvolutter kan benyttes dersom en er sluppet opp for slike konvolutter.

Utvalget går videre inn for at regler for forkasting på grunn av særmerke ikke videreføres.

Utvalget går også inn for at reglene om forkasting av stemmesedler på grunn av merking av stemmeseddelen eller stemmeseddelkonvoluttens innhold ikke

videreføres. Dette vil innebære at man slipper de tilfellene der det foreligger vanskelige vurderinger, samtidig som man oppnår en forenkling av regelverket.

Få høringsinstanser har merknader til regelverket for prøving og godkjenning av stemmegivninger og stemmesedler.

Departementet støtter utvalgets forslag om at en forhåndsstemmegivning ikke skal forkastes dersom det er brukt annen stemmeseddelkonvolutt enn den offisielle. Det samme gjelder forslaget om å fjerne reglene for forkasting av stemmer på grunn av særmerke. Et krav om offentlig stempel foreslås også tatt inn som vilkår i bestemmelsen om godkjenning av stemmesedler på valgtinget. Dette gjelder både ordinære stemmesedler som legges i urnen og stemmesedler som legges i særskilt omslag.

Departementet vil i tillegg gå inn for mer omfattende endringer i regelverket enn det utvalget har foreslått. Siktemålet er at reglene skal bli betydelig forenklet, og dermed lettere å praktisere for valgmyndighetene.

Departementet mener det er grunn til å vurdere regler om forkasting av stemmegivninger på grunn av manglende stemmeseddelkonvolutt. Forslaget får betydning for forhåndsstemmegivninger samt stemmegivninger som legges i særskilt omslag på valgtinget. I begge tilfeller foreslås det at stemmeseddelkonvolutt fortsatt blir benyttet. I tråd med de hovedhensyn departementet mener bør ligge bak regelverket for forkasting av stemmer, foreslås det derfor at stemmegivningen i slike tilfeller godkjennes. Det vil etter departementets forslag heller ikke være behov for å forkaste stemmegivningen selv om det skulle være benyttet en gjennomsliktig stemmeseddelkonvolutt.

Departementet foreslår at loven endres slik at det er stemmemottakers ansvar å påse at den som avgir stemme er den vedkommende utgir seg for å være. Valgstyret skal ikke etterprøve denne vurderingen i forbindelse med godkjenning av stemmegivningen. Dette innebærer at det i denne sammenheng ikke bør være et gyldighetskrav at stemmemottaker har signert mottatt stemmegivning.

Det er også et krav for godkjenning i dag at stemmegivninger utenriks er underskrevet av velgeren. Dette er ulikt fra innenlands stemmegivning. Forholdet har ofte ført til at stemmegivninger er blitt forkastet. Departementet mener at kravet til velgers underskrift som vilkår for godkjenning av stemmegivningen kan sløyfes.

Dersom velgeren har avgitt flere stemmer utenfor egen krets, såkalte "fremmede" stemmer, er regelen i dag at alle skal forkastes. Departementet foreslår å ikke videreføre regelen om at dersom en velger avgir flere "fremmede" stemmer skal alle forkastes.

Departementet foreslår videre at det i loven legges inn en forutsetning om at alle trykte stemmesedler anses å være enslydende med den offisielle valglisten.

Regelen innebærer at trykte stemmesedler som inneholder trykkfeil eller trykt tekst som på annen måte avviker fra den offisielle listen, skal anses å være enslydende med offisiell valgliste. Stemmeseddelen skal således godkjennes selv om den inneholder feil, når vilkårene ellers foreligger.

Etter gjeldende rett skal stemmesedler beregnet på en annen valgkrets enn den velgeren er manntalsført i godkjennes, såfremt:

1. partiet også stiller liste i den kretsen velgeren er hjemmehørende,
2. den valgte stemmeseddelen er trykt og
3. stemmeseddelen ikke er rettet.

Departementet foreslår at vilkårene i 2 og 3, om at det må gjelde trykte urettede stemmesedler, ikke videreføres.

Departementet er også av den oppfatning at bruk av annen stemmeseddel enn den valgmyndighetene har latt trykke opp, ikke i seg selv bør føre til at stemmeseddelen forkastes. Benyttes det stemmesedler med eller uten kandidatnavn, trykte eller utrykte, bør disse godkjennes uansett farge, såfremt lovens krav til godkjenning av stemmeseddelen ellers er oppfylt.

12.2 Foreløpig og endelig opptelling

Det følger av valglovens regler at opptelling av både forhåndsstemmene og valgtingsstemmene skal foretas i to omganger. Opptelling foretas av de personer og på den måten valgstyret har bestemt, og under valgstyrets tilsyn.

Forhåndsstemmer og valgtingsstemmer skal telles hver for seg. Opptellingen av både forhåndsstemmene og valgtingsstemmene skal starte umiddelbart etter at den foreløpige opptellingen er avsluttet og alle valgtingsstemmene er kommet inn til valgstyret valgkvelde. Det skal ikke foretas endelig opptelling på stemmestedene. Forhåndsstemmegivninger som er lagt til side for å blandes med sent innkomne forhåndsstemmegivninger, kan ikke telles før etter tirsdag kl. 24.

Ved den endelige opptellingen finelles eller kontrolltelles de stemmene som var med i den foreløpige opptellingen. I tillegg avgjør valgstyret hva som skal gjøres med de stemmene som ved den foreløpige opptellingen ble lagt til side som "tvilsomme". Den endelige opptellingen gir grunnlaget for valgresultatet i kommunen.

Utvalget foreslår i hovedsak at dagens praksis videreføres. De foreslår at prinsippet om opptelling i to runder, foreløpig og endelig opptelling, tas inn i en egen paragraf.

Dagens vilkår om minst 500 navn i manntallet for foreløpig opptelling på stemmestedene, enten for ett stemmested eller flere stemmesteder samlet, foreslår utvalget senket til 100.

Utvalget foreslår videre at det gis adgang til samtidig opptelling av stemmer til kommunestyrevalget og fylkestingsvalget.

Utvalget foreslår dessuten at det åpnes adgang for en kommune til å la stemmesedlene bli talt opp i en annen kommune eller i fylkeskommunen.

Få høringsinstanser har merknader til forslagene om endringer i regelverket for opptelling av stemmesedler.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å opprettholde prinsippet om opptelling i to omganger.

Departementet støtter også utvalgets forslag om at det kan foretas samtidig opptelling av stemmesedler til kommunestyre- og fylkestingsvalget.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at kravet til antall navn i manntallet for opptelling på krets nivå reduseres til 100. Dagens krav om 500 navn i manntallet synes å være for høyt.

Departementet er videre enig i utvalgets vurdering i spørsmålet om opptelling av stemmesedler i en annen kommune eller hos fylkesvalgstyret.

12.3 Føring av protokoller (møtebøker)

Det følger av valgloven at valgstyrets leder skal protokollere alt som behandles og avgjøres på valgtinnet.

Utvalget foreslår ingen realitetsendring i reglene om protokollering av valg. Det foreslås likevel en forenkling i reglene. Utvalget mener loven selv ikke bør sette uttrykkelige krav til protokolleringen. Krav til protokolleringen bør departementet kunne vurdere i forbindelse med utarbeidelse av standardformularer.

Departementet slutter seg til utvalgets merknader om at det ikke bør lovfestes direkte hva som skal fremgå av møtebøkene, men at detaljene fastsettes nærmere i forskrift. Det er et hovedmål for departementet at møtebøkene skal utformes slik at de er enklest mulige i bruk. Det fastsettes i lovs form at departementet utarbeider skjema og retningslinjer for føringen.

12.4 Forsendelse av materiell

Utvalget foreslår at valgstyrene pålegges å sende fylkesvalgstyrene en oversikt over antall personlige stemmer hver enkelt kandidat har fått ved fylkestingsvalg. Utover dette har utvalget ikke foreslått endringer i reglene for oversending av materiell.

Ingen av høringsinstansene har merknader til utvalgets forslag.

Bakgrunnen for videresending av møtebøker og valgmateriell til annen instans, er at dette skal benyttes ved kontroll og/eller valgoppgjør. Reglene må derfor utformes i samsvar med regler for kontroll og valgoppgjør. I tråd med de endringer departementet foreslår i regelverket for kontroll ved valg, foreslås det noen endringer med hensyn til hvilket materiell valgstyret skal videresende for kontroll og valgoppgjør.

12.5 EDB-baserte valgoppgjørssystemer

Etter valgloven skal departementet godkjenne bruk av og fastsette nærmere krav til EDB-baserte systemer for opptelling og registrering av stemmegivninger ved kommunestyrevalg og systemer for valgoppgjør ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

Utvalget går inn for at ingen av valglovens bestemmelser om godkjenning av EDB-baserte valgoppgjørssystemer videreføres.

Flere høringsinstanser er imot utvalgets forslag og fremhever det forhold at lokal godkjenning blir unødig ressurskrevende. De mener det er lite hensiktsmessig at den enkelte kommune og fylkeskommune må godkjenne og kontrollere valgoppgjørssystem.

Departementet er enig med utvalget i at dagens ordning med sentral godkjenning av EDB-oppgjørssystem ikke bør videreføres. Å fjerne godkjenningsordningen er i samsvar med prinsippet om nedbygging av statlige kontroll- og godkjenningsordninger overfor kommunesektoren. Det fremmes etter dette ikke forslag om å videreføre noen av godkjenningshjemlene som omtalt.

Komiteens merknader

Komiteen har i samarbeid med departementet kommet frem til at det er nødvendig å foreta en presisering i lovforslagets § 10-3 første ledd bokstav d), jf. brev fra Kommunal- og regionaldepartementet av 30. mai 2002. Komiteen fremmer derfor følgende forslag:

"§ 10-3 første ledd bokstav d) skal lyde:

- d) partiet eller gruppen stiller liste i valgkretsen. Stemmeseddel beregnet på en annen valgkrets kan bare godkjennes dersom den gjelder et registrert politisk parti."

Komiteen har for øvrig ingen merknader under dette kapittel.

13. VALGOPPGJØR. FORDELING AV MANDATER MELLOM LISTENE

13.1 Fylkestingsvalg

Valgkretsinnndelingen

Valglovgivningen bygger på at kommunen er én valgkrets ved kommunestyrevalget, og at fylkeskommunen er én valgkrets ved fylkestingsvalget. De folkevalgte anses å representere hele befolkningen i valgdistriktet, og skal ikke først og fremst være representanter for bestemte geografiske områder.

Valglovutvalget har drøftet forslaget om å dele opp fylkeskommunen i flere valgkretser. Utvalget finner ikke å kunne slutte seg til dette forslaget og går inn for å videreføre dagens ordning.

Ingen av høringsinstansene går imot utvalgets forslag på dette punkt.

Departementet er enig i Valglovutvalgets standpunkt, og slutter seg til begrunnelsen fra utvalget. Det fremmes ikke forslag om å endre gjeldende valgkretsinnndeling.

Fordeling av representantplassene

Valgloven fastsetter at representantplassene i fylkestinget skal fordeles på samme måte som distriktsmandatene ved stortingsvalget. Denne fordelingen er endelig, og kan ikke rokkes ved fordelingen av utjevningsmandatene. Metoden som i dag benyttes ved fordelingen av distriktsmandatene ved fylkestingsvalg, er St. Lagües modifiserte metode.

Utvalget går inn for å videreføre ordningen når det gjelder fordelingen av representantplassene i fylkestinget.

Det er ingen av høringsinstansene som går imot utvalgets forslag.

Departementet foreslår at representantplassene i fylkestinget fortsatt skal fordeles på grunnlag av de enkelte valglisters samlede stemmetall i fylket, og basert på St. Lagües modifiserte metode.

Utjevningsmandatene

Når alle mandater i fylkestinget er fordelt mellom listene, skal $\frac{1}{6}$ av medlemstallet - i tilfelle avrundet oppover til nærmeste hele tall - avsettes som utjevningsrepresentantplasser. Utjevningsrepresentantplassene fordeles på samme måte som den totale fordelingen av mandatene, til de listene som har de største kvotientene, i et antall som tilsvarer $\frac{1}{6}$ av medlemstallet i fylkestinget.

Utvalget har vurdert utjevningsordningen og kommet til at den bør avskaffes.

Et flertall av de høringsinstansene som kommenterer utvalgets forslag går inn for å beholde ordningen med utjevningsmandater, og er dermed uenig med utvalget på dette punkt.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag og er kommet til at denne ordningen bør avvikles.

13.2 Kommunestyrevalg

Ved kommunestyrevalg følges et annet system enn ved fylkestingsvalg. Man teller ikke bare antall stemmesedler, men regner antall "listestemmer". Hver velger disponerer et antall listestemmer som tilsvarer det antall representanter som skal velges.

Utvalget foreslår at St. Lagües modifiserte metode skal benyttes også ved kommunestyrevalg.

De fleste høringsinstansene har ikke kommentert forslaget om en ny mandatfordelingsmetode ved kommunestyrevalg.

Departementet foreslår at mandatene i kommunestyret fordeles på grunnlag av antall stemmesedler den

enkelte liste får. Stemmetallene divideres med 1,4 - 3 - 5 - 7 - 9 osv., og representantplassene fordeles fortløpende på grunnlag av kvotientenes størrelse (St. Lagües modifiserte metode).

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til forslaget om å oppheve ordningen med utjenningsmandater ved fylkestingsvalg. Ordningen ble etablert for å sikre alle kommuner representasjon i fylkestinget og med den konsekvens at enkeltkandidater ble skjøvet ut til fordel for kandidater lengre nede på listen med bosted i kommune som ikke ellers ville blitt representert. Flertallet ser at dette kan sies å være en tilsidesetting av velgernes dom. På den annen side behandler og avgjør fylkestingene saker av stor betydning for den enkelte kommune. Flertallet anser behovet for lokalkunnskap og kontakt mellom kommunale myndigheter og fylkestinget av stor betydning og er derfor kommet til at ordningen med utjenningsmandater bør opprettholdes.

Flertallet fremmer følgende forslag:

§ 11-10 nytt annet til syvende ledd skal lyde:

(2) Etter at samtlige representantplasser i fylkestinget er fordelt etter første ledd, avsettes en sjettedel av fylkestingets samlede medlemstall - i tilfelle avrundet oppover til nærmeste hele tall - som utjenningsrepresentanter. Disse representantplassene skal fordeles på listene på samme måte som etter første ledd. Utjenningsrepresentantplassene skal nyttes i den utstrekning det er nødvendig for å sikre alle kommuner i fylket minst en representant i fylkestinget.

(3) Når det er avgjort hvor mange ordinære representantplasser en valgliste skal ha, fordeler fylkesvalgstyret disse representantplassene til kandidatene på listen. Kandidater som ikke er valgbare settes ut av betraktning. Kandidater på listen som har oppnådd et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens totale stemmetall, kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Øvrige ordinære representantplasser fordeles på grunnlag av kandidatenes rekkefølge på listen.

(4) Etter at det er avgjort hvilke kandidater som er valgt til ordinære representanter, skal utjenningsrepresentantplassene fordeles. Som utjenningsrepresentanter velges kandidater bosatt i kommuner som foreløpig ikke har fått valgt inn noen representant i fylkestinget. Tredje ledd annet, tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende. Har en liste som skulle ha utjenningsrepresentantplass, ingen kandidat fra hittil urepresenterte kommuner, anses den kandidaten valgt på vedkommende plass som ville blitt valgt etter reglene i tredje ledd. Det samme gjelder dersom det fortsatt er ledige representantplasser igjen når alle kommuner har fått minst en representant i fylkestinget. En kandi-

dat anses bosatt i den kommunen hvor vedkommende har stemmerett ved valget.

(5) Hver liste skal så vidt mulig tildeles så mange vararepresentanter som den får representanter, med tillegg av tre. Vararepresentantplassene besettes ved fortsatt opptelling på samme måte som bestemt for de ordinære representantene i tredje ledd, idet man ser bort fra dem som er valgt til utjenningsrepresentanter.

(6) Dersom en valgliste får flere mandater enn det er valgbare kandidater på listen, fordeles det overskytende antall mandater mellom de øvrige listene i henhold til regelen i første ledd.

(7) Skulle det tilfalle en liste flere utjenningsrepresentantplasser enn den har valgbare kandidater til overs når de ordinære representantplassene er besatt, skal disse utjenningsrepresentantplassene fordeles på de øvrige i henhold til regelen i annet ledd."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ønsker å avvike ordningen med utjenningsmandater ved fylkestingsvalg, fordi dette er en ordning som gir stor vilkårlighet og som innebærer en tilsidesettelse av velgernes dom. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 11-10 andre til fjerde ledd skal lyde:

(2) Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeler fylkesvalgstyret representantplassene til kandidatene på listen. Kandidater som ikke er valgbare settes ut av betraktning. Kandidater på listen som har oppnådd et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens totale stemmetall, kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Øvrige kandidater kåres på grunnlag av deres rekkefølge på listen.

(3) Hver liste skal så vidt mulig tildeles så mange vararepresentanter som den får representanter, med tillegg av tre. Kandidatene til vararepresentantplassene fordeles på samme måte som representantene etter annet ledd.

(4) Dersom en valgliste får flere mandater enn det er valgbare kandidater på listen, fordeles det overskytende antall mandater mellom de øvrige listene i henhold til regelen i første ledd."

14. KONTROLL OG KLAGE. VIRKNING AV BEGÅTTE FEIL M.M.

Kontroll av valgene

Når det gjelder kontroll av kommunestyrevalg, går utvalget inn for at ordningen med fylkesmannens obligatoriske kontroll av valgoppgjøret avvikes. I stedet foreslår utvalget at det innføres en "egengodkjenning" ved at kommunen selv avgjør om valgoppgjøret skal godkjennes.

Utvalget går videre inn for at det etableres en parallell ordning til stortingsvalget når det gjelder hvilket organ som skal godkjenne valgoppgjøret ved kommunestyrevalg. Dette innebærer at denne myndigheten bør legges til det nyvalgte kommunestyret, ikke det avtroppende.

Som en sikkerhetsventil foreslår utvalget at det etableres en ordning der spørsmålet om valgoppgjøret og avviklingen av valget for øvrig har gått riktig for seg, kan bringes inn for en utenforstående instans. Utvalget foreslår at et mindretall i det nyvalgte kommunestyret kan kreve at fylkesmannen foretar lovlighetskontroll av valgoppgjøret. Utvalget foreslår også at fylkesmannen av eget tiltak skal kunne iverksette lovlighetskontroll av valgoppgjøret dersom fylkesmannen blir kjent med forhold som tilsier at oppgjøret kan være ugyldig.

Utvalget foreslår ikke endringer i forhold til dagens regelverk når det gjelder fylkestingsvalg, men går inn for at fylkesmannen av eget tiltak skal kunne iverksette lovlighetskontroll av valgoppgjøret dersom fylkesmannen blir kjent med forhold som tilsier at oppgjøret kan være ugyldig.

Flere høringsinstanser har uttalt at det bør være det avtroppende kommunestyret, ikke det nyvalgte, som bør godkjenne valgoppgjøret.

Departementet er enig i utvalgets forslag om at det nye kommunestyret, etter innstilling fra valgstyret, selv skal avgjøre om kommunestyrevalget skal godkjennes. Departementet mener etter dette at fylkesmannens automatiske kontroll bør avskaffes og at det bør innføres lovlighetskontroll etter mønster av kommuneloven.

Etter departementets oppfatning bør det også ved fylkestingsvalget innføres et system med egengodkjenning, slik at det nyvalgte fylkestinget tar stilling til om valgoppgjøret ved fylkestingsvalg skal godkjennes, kombinert med lovlighetskontroll etter kommuneloven § 59.

Klagerreglene m.m.

Når det gjelder spørsmålet om hvem som skal ha klagerett i forbindelse med valg, mener utvalget at hovedregelen fortsatt bør være at alle som er manntallsført i kommunen har rett til å klage over forhold i forbindelse med kommunestyrevalget. Alle som er manntallsført i fylket bør kunne klage når det gjelder fylkestingsvalget. Videre mener utvalget at også den som avgjørelsen går imot, bør ha klagerett ved avgjørelse om å nekte noen å bli innført i manntallet eller å avgi stemme. Utvalget vil altså videreføre gjeldende rett.

Utvalget viser til at valgloven i dag ikke hjemler adgang for lokale valgmyndigheter til å kunne ta klagen til følge og omgjøre sitt eget vedtak. Utvalget mener at valgstyret og fylkesvalgstyret selv bør kunne

omgjøre eller endre sitt vedtak dersom de finner klagen begrunnet.

Utvalget mener at fylkesmannen bør være klageinstans ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg.

Utvalget drøfter spørsmålet om Stortinget fortsatt bør kunne overprøve avgjørelser i klagesaker vedrørende stemmerett ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg. Flertallet i utvalget mener at fylkesmannens avgjørelser i denne typen klagesaker ikke lenger skal kunne bringes inn for Stortinget og heller ikke påklages til departementet.

Det er få høringsinstanser som uttaler seg om klagereglene.

Etter departementets syn bør valglovens regler om omgjøring i størst mulig grad harmoniseres med reglene i forvaltningsloven. Bare dersom spesielle hensyn begrunner det, bør reglene i valgloven fravike forvaltningslovens system. Dette betyr at departementet/fylkesmannen kan oppheve vedtak som må anses ugyldige, men ikke omgjøre dem. Saken må altså sendes tilbake og nytt vedtak treffes av kommunen eller fylkeskommunen selv.

Når det gjelder hvilken instans som skal være klage-/omgjøringsinstans, foreslår departementet at myndigheten legges til departementet, ikke til fylkesmannen, slik utvalget foreslår. Dette er et alminnelig prinsipp i norsk lovgivning. Departementet vil imidlertid delegerer avgjørelsesmyndighet til fylkesmennene, når dette anses hensiktsmessig.

Utvalget finner ikke grunn til å ta inn i loven begrensninger i klagegrunnlaget. Departementet støtter utvalget i dette, da nærmere spesifisering av klagegjenstanden vil by på vanskelige avgrensingsproblemer.

Departementet er enig i utvalgets oppfatning om at behandlingen av en klage bør stanse når klageren har fått prøvd saken i én instans (i tillegg til den instans som har avgjort spørsmålet).

Departementet legger på bakgrunn av en kjennelse fra Høyesteretts kjæremålsutvalg til grunn at departementets avgjørelse i klagesaken, etter gjeldende rett, ikke kan bringes inn for domstolene. Etter departementets syn bør dette prinsippet komme til uttrykk i loven. Departementet foreslår derfor at det tas inn i forslaget til ny bestemmelse om klage ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg at departementets avgjørelse i klagesaken ikke kan bringes inn for domstolene.

Hvis klagen gjelder forhold på selve valgdagen, danner valgdagen det naturlige utgangspunkt for klagefristens start. Departementet foreslår sju dagers klagefrist.

Tilsvarende foreslår departementet at fristen for å klage over forhold i forbindelse med forhåndsstemmegivningen settes til sju dager etter valgdagen.

Når det gjelder klage over avgjørelser om godkjenning og forkasting av listeforslag foreslår departe-

mentet at fristen for å klage settes til sju dager etter at listeforslaget ble offentliggjort.

Etter departementets oppfatning bør gjeldende rett videreføres når det gjelder hvem som kan påklage forhold i forbindelse med valget.

Reglene om virkninger av feil

Utvalget mener det fortsatt bør være hjemmel til å påby omvalg dersom en feil ikke lar seg rette på annen måte, og det finnes antakelig at den har påvirket kommunestyrets eller fylkestingets sammensetning.

Dagens regler om hvilke feil som kan føre til ugyldig valg, reglene om måter å avhjelpe feil og vilkår for omvalg foreslås av departementet videreført.

Komiteens merknader

Komiteen har ingen merknader til dette kapittel.

15. ENKELTE ANDRE SPØRSMÅL

15.1 Nytt valgoppgjør i perioden

Dersom en representant til fylkesting eller kommunestyre trer ut av vervet - enten fordi vedkommende unnsår seg å motta valget eller på grunn av omstendigheter som oppstår i løpet av perioden - skal den ledige plassen fylles ved at vararepresentant trer inn.

Dersom det ikke er mulig å fylle en ledig plass, fordi vedkommende liste ikke lenger har vararepresentanter som kan møte, er det nødvendig å foreta et nytt valgoppgjør.

Utvalget foreslår i lovutkastet at dagens regler videreføres uforandret.

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til utvalgets forslag.

Dagens regler fungerer etter departementets syn godt, og det synes ikke å være noen grunn til å foreslå disse forandret.

15.2 Flertallsvalg til kommunestyret

Valglovens system bygger i utgangspunktet på at kommunestyrevalgene gjennomføres etter prinsippet om forholdstallsvalg med flere valglister. Det er imidlertid tenkelig at det ved valget bare er én valgliste, eller at det ikke foreligger noen valgliste i det hele tatt. Reglene om forholdstallsvalg passer ikke for en slik situasjon. Valget må da gjennomføres som flertallsvalg, hvor velgerne i stedet for å stemme på valglister med kandidater skal stemme kun på enkeltpersoner.

Utvalget foreslår ingen realitetsendringer i dagens regelverk.

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til utvalgets forslag.

Departementet mener at de regler som gjelder for flertallsvalg er vel innarbeidet og fungerer greit. Det

synes derfor ikke å være grunn til å foreslå materielle endringer i regelverket.

15.3 Oppbevaring av valgmateriell. Tilgang til materiellet

Utvalget mener at valgmateriellet bør reguleres av de vanlige bestemmelsene om behandling av arkivmaterieell. Hvordan dette materiellet skal håndteres etter at valgene er avsluttet, bør bedømmes ut fra arkivfaglige hensyn. Utvalget foreslår derfor at dagens bestemmelse om oppbevaring og tilintetgjøring av valgmateriell oppheves, og erstattes med nye bestemmelser om oppbevaring og avhending og tilintetgjøring av valgmateriell som henviser til arkivlovens bestemmelser og forskrifter gitt i medhold av arkivloven.

Utvalget mener det bør være adgang for forskere til å kunne gå inn i valgmateriellet, for eksempel i forbindelse med studier i tilknytning til valgforskningen. Det bør imidlertid etter utvalgets mening ikke være fullstendig fritt frem for slikt innsyn. Valglovutvalget går derfor inn for at det bør settes som krav at den myndigheten som har ansvaret for oppbevaring av materiellet gir sitt samtykke. Utvalget forutsetter imidlertid at man følger en liberal praksis her, og i størst mulig grad gir rett til innsyn.

De få høringsinstansene som har uttalt seg om disse spørsmålene er positive til utvalgets forslag.

Departementet er enig med utvalget i at oppbevaring og tilintetgjøring av valgmateriell bør reguleres av arkivloven og forskrift om offentlige arkiv. Det må etter departementets syn være arkivfaglige hensyn som bestemmer hvordan valgmateriellet skal behandles når valgene er avsluttet. Departementet ser ingen grunn til å ha spesielle regler for håndtering av valgmateriell i valgloven.

Departementet foreslår etter dette at bestemmelsene i gjeldende valglov om oppbevaring og tilintetgjøring av valgmateriell, ikke videreføres. Isteden foreslås det én ny bestemmelse med en generell henvisning til arkivloven og forskrift gitt i medhold av denne. Departementet foreslår endelig en delvis ny bestemmelse om tilgang til manntallet og det øvrige materiellet.

15.4 Avsluttende bestemmelser. Taushetsplikt, fristberging m.m.

Taushetsplikt

Utvalget foreslår at valglovens regler om taushetsplikt oppheves og erstattes med en henvisning til forvaltningslovens regler. Dette innebærer etter utvalgets mening ingen realitetsendring.

Det er ingen av høringsinstansene som har kommentert utvalgets forslag.

Departementet er uenig med utvalget i at det ikke er nødvendig å ha en særskilt bestemmelse om taus-

hetsplikt i valgloven. Det foreslås derfor en særbe-
stemmelse om taushetsplikt i forslaget til ny valglov.

Beregning av frister

Den absolutte regelen om at fristoversittelser ikke kan avhjelpest foreslås av utvalget noe myket opp. Dette er i tråd med den praksis som er utviklet, særlig i forbindelse med innlevering av listeforslag, der en i visse tilfelle har akseptert oversittelse når dette skyl-
des forhold forslagsstillerne ikke kunne ha herredømme over.

Det er ingen av høringsinstansene som har kommentert utvalgets forslag.

Departementet foreslår en ny bestemmelse om fristberegning som ikke viderefører gjeldende rett med hensyn til fristberegning to dager før valgdagen. Det foreslås en ny formulering i denne bestemmelsen hvor det uttrykkelig fremgår at en fristoversittelse på bestemte vilkår kan avhjelpest.

"Straffebestemmelsen"

Valglovutvalget har ikke drøftet om bestemmelsen bør videreføres, men har unnlatt å ta den inn i sitt lovforslag.

Dagens straffebestemmelse foreslås ikke videreført av departementet, da straffelovens bestemmelser anses tilstrekkelige.

Komiteens merknader

Komiteen har ingen merknader til dette kapittel.

16. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Forslaget til ny valglov vil på en rekke punkter innebære forenklinger i regelverket og medføre en rimeligere og mindre arbeidskrevende gjennomføring av valg. Dette vil gjelde alle nivåer som i dag har ansvar for valg, fra departementet til de kommunale valgmyndighetene.

Som ledd i behandlingen av forslaget til ny valglov foretok komiteen en studiereise til Stockholm og København 10. til 12. april 2002.

Videre ble det invitert til åpen høring 13. mai 2002. Følgende møtte til høring: Valgforum, Norges Handikapforbund, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og Kommunenes Sentralforbund.

Komiteen rettet en henvendelse til Kommunal- og regionaldepartementet 14. mai 2002 hvor det ble bedt om en nærmere redegjørelse for de forsøk som har vært gjennomført i Kristiansand og Skjervøy kommuner i forbindelse med kommunestyrevalget i 1999. Svarene fra departementet av 16. mai 2002 følger som vedlegg til denne innstillingen.

17. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

I valgloven skal følgende bestemmelse lyde:

§ 11-10 andre til fjerde ledd skal lyde:

(2) Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeler fylkesvalgstyret representantplassene til kandidatene på listen. Kandidater som ikke er valgbare settes ut av betraktning. Kandidater på listen som har oppnådd et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens totale stemmetall, kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Øvrige kandidater kåres på grunnlag av deres rekkefølge på listen.

(3) Hver liste skal så vidt mulig tildeles så mange vararepresentanter som den får representanter, med tillegg av tre. Kandidatene til vararepresentantplassene fordeles på samme måte som representantene etter annet ledd.

(4) Dersom en valgliste får flere mandater enn det er valgbare kandidater på listen, fordeles det overskytende antall mandater mellom de øvrige listene i henhold til regelen i første ledd.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 2

I valgloven skal følgende bestemmelse lyde:

§ 7-2 annet ledd skal lyde:

(2) Andre endringer på stemmeseddelen enn de som følger av nr. 1 teller ikke med ved kandidatkåringen.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 3

I valgloven skal følgende bestemmelser lyde:

§ 3-3 tredje ledd bokstav b:

b) den som i vedkommende kommune eller fylkeskommune er administrasjonssjef eller dennes stedfortreder, leder av forvaltningsgren, virksomhetsleder med budsjett- og personalansvar, sekretær for kommunestyret eller fylkestinget, ansvarlig for regnskapsfunksjonen, eller ansvarlig for revisjonen.

§ 3-3 (3) ny bokstav c:

c) Den som har fratrudd sitt verv i løpet av inneværende valgperiode uten å ha blitt fritatt på gyldig måte.

§ 6-2 tredje ledd:

(3) Ved kommunestyrevalg kan forslagsstillerne gi kandidater på listeforslaget et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 % av det totale antall

stemmer listen mottar ved valget. Disse kandidatnavnene skal stå først på listeforslaget og med uthevet skrift.

§ 7-2 nytt annet ledd:

(2) Ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg kan velgeren stryke kandidatnavn. Ved kandidatoppgjøret reduseres i så fall kandidatens personlige stemmetall med det antall ganger kandidaten er blitt strøket. En kandidat til kommunestyrevalg som er ført opp på stemmeseddelen med uthevet skrift, mister også sitt personlige stemmetillegg på den stemmeseddelen vedkommende er strøket.

§ 11-10 annet ledd:

(2) Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeler fylkesvalgstyret representantplassene til kandidatene på listen. Kandidater som ikke er valgbare settes ut av betraktning. Kandidater på listen som har oppnådd et personlig stemmetall på minst fem pst. av listens totale stemmetall, kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Øvrige kandidater kåres på grunnlag av deres rekkefølge på listen.

Forslag 4

I kommuneloven gjøres følgende endring:

§ 16 nytt nr. 6 skal lyde :

6. Dersom et flertall av kommunestyrets representanter i løpet av valgperioden fratrer sine verv skal det avholdes suppleringsvalg for den gjenværende del av valgperioden. Suppleringsvalg etter denne bestemmelse avholdes som ordinært kommunestyrevalg i henhold til valglovens bestemmelser. De nyvalgte kommunestyrerepresentantene virker i sine verv frem til førstkommande ordinære kommunestyrevalg.

II

Denne lov trer i kraft straks.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

I valgloven skal følgende bestemmelser lyde:

§ 2-2 første ledd:

(1) Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg har norske statsborgere som oppfyller følgende vilkår: vedkommende vil ha fylt 16 år innen utgangen av valgåret.

§ 10-1 første ledd bokstav f):

- f) velgeren ikke har avgitt godkjent stemmegivning på valgtinget, og

§ 10-2 første ledd bokstav c):

- c) velgeren ikke allerede har avgitt godkjent stemmegivning på valgtinget.

18. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slike

vedtak:

A.

Vedtak til lov

om valg til fylkesting og kommunestyre (valgloven)

Kapittel 1 Lovens formål og virkeområde

§ 1-1 Lovens formål

Formålet med loven er å legge forholdene til rette slik at borgerne ved frie, direkte og hemmelige valg skal kunne velge sine representanter til fylkesting og kommunestyre.

§ 1-2 Lovens virkeområde

- (1) Denne loven gjelder ved
- (forbeholdes regler om stortingsvalg)
 - valg av representanter til fylkesting og
 - valg av representanter til kommunestyre.
- (2) Det fremgår av det enkelte kapittel eller den enkelte bestemmelse hvilket virkeområde reglene har.

Kapittel 2 Stemmerett og manntall

§ 2-1 (forbeholdes regler om stortingsvalg)

§ 2-2 Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

(1) Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg har norske statsborgere som oppfyller følgende vilkår:

- vedkommende vil ha fylt 18 år innen utgangen av valgåret,
- vedkommende har ikke miste stemmeretten etter Grunnloven § 53 og
- vedkommende er, eller har noen gang vært, folkeregisterført som bosatt i Norge.

Ansatte i diplomatiet eller konsulatvesenet og deres husstand har stemmerett uavhengig av vilkåret i bokstav c.

(2) I tillegg har personer som ikke er norske statsborgere, men som for øvrig fyller vilkårene i første ledd, stemmerett dersom de

- har stått innført i folkeregisteret som bosatt i Norge de tre siste årene før valgdagen, eller
- er statsborger i et annet nordisk land og er blitt fol-

keregisterført som bosatt i Norge senest 31. mai i valgåret.

(3) For å utøve stemmeretten må velgeren være innført i manntallet i en kommune på valgdagen.

§ 2-3 Valgstyrets ansvar for å føre manntall

(1) Valgstyret er ansvarlig for at det blir ført et manntall over alle personer med stemmerett i kommunen.

(2) Valgstyret fører et felles manntall for fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

§ 2-4 I hvilke kommuner velgerne skal manntallsføres

(1) Stemmeberettigede som er registrert med bostedsadresse i Norge, skal føres inn i manntallet i den kommunen der de var folkeregisterført som bosatt den 31. mai i valgåret.

(2) Stemmeberettigede på Svalbard og Jan Mayen skal manntallsføres i den kommunen der de sist var folkeregisterført som bosatt.

(3) Stemmeberettigede som er bosatt utenfor Norge, skal føres inn i manntallet i den kommunen der de sist var folkeregisterført som bosatt. Utenlandsboende som ikke har vært folkeregisterført som bosatt i Norge noen gang i løpet av de 10 siste år før valgdagen, må likevel søke valgstyret om å bli innført i manntallet. Søknaden må inneholde forsikring om at vedkommende fortsatt er norsk statsborger.

(4) Utenlandsboende som er ansatt i diplomatiet eller konsulatvesenet og deres husstand, skal manntallsføres i den kommunen der de sist var registrert som bosatt. Manntallsføringen skjer uavhengig av utenlandsoppholdets lengde. Dersom de ikke noen gang har vært folkeregisterført som bosatt i Norge, skal de manntallsføres i Oslo kommune.

§ 2-5 Folkeregistermyndighetens ansvar

Folkeregistermyndigheten skal på hensiktsmessig måte stille til disposisjon for valgmyndighetene opplysninger om hvem som skal innføres i manntallet i kommunen.

§ 2-6 Utlekking av manntallet til offentlig ettersyn

(1) Valgstyret skal legge manntallet ut til offentlig ettersyn så snart det lar seg gjøre. Manntallet skal ligge ute til og med valgdagen.

(2) Valgstyret kunngjør tid og sted for utleggingen og opplyser også om adgangen til og fremgangsmåten for å kreve feil rettet.

§ 2-7 Krav om retting. Oppdatering

(1) Den som mener at vedkommende selv eller noen annen uriktig er blitt innført eller utelatt fra manntallet i kommunen, kan kreve at valgstyret retter opp feilen.

(2) Kravet skal være skiftlig og begrunnet.

(3) Valgstyret kan oppdatere manntallet så lenge det er praktisk mulig.

§ 2-8 Underretning om endringer i manntallet

Valgstyret skal snarest sende melding til den som berøres av oppdateringer i manntallet som er foretatt på grunnlag av søknad om innføring, krav om retting eller at valgstyret er blitt oppmerksom på feil.

§ 2-9 Forskrift

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser om

- a) manntallsføringen og valgstyrets behandling og oppdatering av manntallet og
- b) tilgang til og bruk av manntallseksemplarer.

Kapittel 3 Valgbarhet. Plikt til å ta imot valg

§ 3-1 (forbeholdes regler om stortingsvalg)

§ 3-2 (forbeholdes regler om stortingsvalg)

§ 3-3 Valgbarhet ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

(1) Valgbar til fylkestinget og pliktig til å ta imot valg er alle som har stemmerett ved valget og som står innført i folkeregisteret som bosatt i en av kommunene i fylket på valgdagen, og som ikke er utelukket eller fritatt.

(2) Valgbar til kommunestyret og pliktig til å ta imot valg er alle som har stemmerett ved valget og som står innført i folkeregisteret som bosatt i kommunen på valgdagen, og som ikke er utelukket eller fritatt.

(3) Utelukket fra valg til fylkestinget eller kommunestyret er:

- a) fylkesmannen og assisterende fylkesmann og
- b) den som i vedkommende kommune eller fylkeskommune er
 - administrasjonssjef eller dennes stedfortreder,
 - leder av forvaltningsgren; dette gjelder likevel ikke
 - leder av enkeltstående virksomheter,
 - sekretær for kommunestyret eller fylkestinget,
 - ansvarlig for regnskapsfunksjonen, eller
 - ansvarlig for revisjonen.

(4) I fylkeskommuner eller kommuner som har parlamentarisk styreform, er ansatte i sekretariatet til rådet som har fått myndighet delegert fra rådet, ikke valgbare.

(5) Om en person skal utelukkes fra valg avhenger av om vedkommende innehar stillingen når fylkestinget eller kommunestyret trer i funksjon.

§ 3-4 Rett til å kreve fritatt fra fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

(1) Rett til å kreve seg fritatt fra valg til fylkesting eller kommunestyre har

- a) den som har gjort tjeneste som medlem av henholdsvis fylkestinget eller kommunestyret de siste fire år,
- b) den som har rett til fritak etter andre lover,
- c) den som er ført opp som kandidat på et listeforslag som er satt frem av noen andre enn et registrert politisk parti vedkommende er medlem av, og
- d) den som ikke uten uforholdsmessig vanskelighet vil kunne skjøtte sine plikter i vervet.

(2) Kandidater som er satt opp på listeforslag må søke om fritak innen den frist fylkesvalgstyret eller valgstyret setter, ellers tapes retten til å strykes fra listeforslaget. Den som har fritaksgrunn, men som unnlater å påberope seg retten til fritak fra å stå på liste, kan ikke påberope seg dette forhold som fritaksgrunn etter å ha blitt valgt.

(3) En valgt representant eller vararepresentant som ikke plikter å motta valget, må sende skriftlig melding om valget mottas eller ikke, innen tre dager etter å ha mottatt melding om valget. Ellers anses valget mottatt.

Kapittel 4 Valgorganene

§ 4-1 Valgstyret

I hver kommune skal det være et valgstyre som velges av kommunestyret selv.

§ 4-2 Stemmestyret

Foregår stemmegivningen på flere steder i kommunen, skal et stemmestyre med minst tre medlemmer administrere stemmegivningen på hvert sted. Kommunestyret kan delegere oppnevningen av stemmestyret til valgstyret.

§ 4-3 Fylkesvalgstyret

I hvert fylke skal det ved stortingsvalg og fylkestingsvalg være et fylkesvalgstyre som velges av fylkestinget selv.

§ 4-4 (forbeholdes regler om stortingsvalg)

Kapittel 5 Registrering av politiske partier

§ 5-1 Registreringsmyndigheten. Virkninger av registreringen

(1) Et politisk parti som oppfyller vilkårene i § 5-2, kan søke om registrering av partinavnet i Partiregisteret som føres av Registerenheten i Brønnøysund.

(2) Før partiet kan bli registrert i Partiregisteret, må det registreres i Enhetsregisteret og tildeles et eget organisasjonsnummer, jf. enhetsregisterloven § 5. Når partiet er registrert i Enhetsregisteret legges de opplysninger som der er registrert, til grunn for Partiregisteret.

(3) Registrering i Partiregisteret innebærer at partiet får enerett til å stille valglistene under det registrerte navnet.

§ 5-2 Vilkår for registrering av partinavn i Partiregisteret

(1) For at et partinavn skal kunne bli registrert i Partiregisteret, må det ikke kunne forveksles med navnet på

- a) annet parti registrert i Partiregisteret eller
 - b) samepolitisk enhet registrert hos Sametinget.
- Når særlige grunner foreligger, kan registreringsmyndigheten også ellers nekte å registrere partinavn.

(2) Sammen med søknaden skal partiet legge ved følgende dokumentasjon:

- a) stiftelsesprotokoll for partiet,
- b) opplysning om hvem som er valgt til medlemmer i partiets hovedstyre og som har fullmakt til å representere partiet sentralt i saker etter denne loven,
- c) vedtekt som fastsetter hvilket organ i partiet som velger hovedstyre og
- d) erklæring fra minst 5 000 personer med stemmerett ved stortingsvalg, om at de ønsker partinavnet registrert. Den som avgir erklæring, må ha nådd stemmerettsalderen innen utløpet av det kalenderår søknaden fremsettes. Settes søknaden frem mindre enn ett år før et valg, er det tilstrekkelig at stemmerettsalderen er nådd innen utløpet av valgåret. Av erklæringen skal fremgå navnet, fødselsdatoen og adressen til den som har avgitt den. Erklæringen skal være egenhendig underskrevet og datert av den som har avgitt den. Ingen erklæring skal være mer enn ett år eldre enn søknaden.

(3) Søknaden må ha blitt journalført hos registreringsmyndigheten innen 2. januar i valgåret, for at registreringen skal kunne få virkning ved valget.

§ 5-3 Endring av registrert partinavn. Sammenslåing av partier under nytt navn

(1) Et registrert politisk parti kan søke om å få endre det registrerte partinavnet. Bestemmelsene i § 5-2 gjelder tilsvarende. Til erstatning for stiftelsesprotokoll skal det legges ved protokoll fra det møtet hvor det ble vedtatt å endre navnet på partiet. Hvis partiet fikk minst 500 stemmer i ett fylke eller minst 5 000 stemmer i hele landet ved siste stortingsvalg, gjelder ikke vilkårene i § 5-2 annet ledd bokstav d.

(2) Hvis to eller flere registrerte partier slår seg sammen og søker registrering under et nytt navn, anses det for søknad om navneendring. Til erstatning for stiftelsesprotokoll skal det legges ved protokoll fra det møtet hvor det ble vedtatt å slå partiene sammen og søke registrering under et nytt navn. Hvis ett av partiene fikk minst 500 stemmer i ett fylke eller minst 5 000 stemmer i hele landet ved siste stortingsvalg, gjelder ikke vilkårene i § 5-2 annet ledd bokstav d.

§ 5-4 Avregistrering. Når et partinavn blir fritt

(1) Virkningen av registreringen opphører og partinavnet blir fritt når partiet ikke har stilt liste i noe valgdistrikt ved to påfølgende stortingsvalg. Partinavnet skal da strykes fra Partiregisteret.

(2) Det samme gjelder fire år etter at partiet er oppløst eller har skiftet navn.

§ 5-5 Opplysning om hvem som sitter i partiets hovedstyre

(1) Registrerte partier skal ved endring av tidligere registrerte opplysninger, sende melding til Registerenheten i Brønnøysund om hvem som er medlemmer av partiets hovedstyre.

(2) Partiene skal innen 2. januar i valgåret sende inn oppdaterte opplysninger eller bekreftelse på de opplysninger som er registrert i Enhetsregisteret, om hvem som er medlemmer i partiets hovedstyre med virkning for valget. Registreringsmyndigheten skal i god tid innen fristen informere partiene om de opplysninger som er registrert i Enhetsregisteret.

§ 5-6 Kunngjøring av vedtak

Registreringsmyndigheten skal kunngjøre vedtak om registrering av nye partinavn eller sletting av navn fra Partiregisteret.

§ 5-7 Klage

(1) Registreringsmyndighetens vedtak etter denne lov kan påklages til en nemnd oppnevnt av departementet. Fristen for klage er tre uker. Nemndas vedtak kan bringes inn for domstolene. Søksmål må i tilfelle reises innen to uker fra det tidspunktet melding om nemndas vedtak med opplysning om søksmålsfristen kom frem til vedkommende part. En rettsavgjørelse har bare virkning for et forestående valg dersom den er rettskraftig senest 31. mars i valgåret.

(2) Nemndas vedtak i klagesaker skal kunngjøres.

§ 5-8 Forskrift

Departementet kan i forskrift gi utfyllende bestemmelser om registreringsordningen og om registreringsmyndighetens og klagenemndas virksomhet.

Kapittel 6 Krav til og behandling av listeforslag

§ 6-1 Krav til listeforslaget

(1) Fristen for innlevering av listeforslag er 31. mars i valgåret. Listeforslaget anses for innlevert når det er kommet inn til kommunen ved kommunestyrevalg og til fylkeskommunen ved fylkestingsvalg. Samme parti eller gruppe kan bare stille én liste i hvert valgdistrikt.

(2) Listeforslaget må oppfylle følgende vilkår:

- Det må angi hvilket valg det gjelder.
- Det må ha en overskrift som angir det parti eller

den gruppe som har fremsatt forslaget. Hvis listeforslaget er satt frem av et registrert politisk parti, skal overskriften være enslydende med partiets registrerte navn. Overskriften må ellers ikke kunne forveksles med navnet på et registrert politisk parti, registrert samepolitisk enhet eller med overskriften på andre listeforslag i valgdistriktet.

c) Det må angi hvilke kandidater som stiller til valg på listen. Kandidatene må ikke være felles med kandidater på andre listeforslag som gjelder samme valg i samme valgdistrikt. Antallet kandidater skal oppfylle kravene i § 6-2. Kandidatene skal være oppført med fornavn, etternavn og fødselsår. Opplysning om kandidatens stilling eller bosted kan påføres. Dette skal gjøres hvis det er nødvendig for å unngå forveksling av kandidatene på listen.

d) Listeforslaget må være underskrevet av et visst antall personer, jf. § 6-3.

e) Det må inneholde navn på en tillitsvalgt og en vararepresentant blant dem som har skrevet under på listeforslaget. Disse skal ha myndighet til å forhandle med fylkesvalgstyret eller valgstyret om endringer på listeforslaget. Det bør også angis navn på et visst antall personer blant dem som har underskrevet på listeforslaget, som skal fungere som tillitsutvalg med myndighet til å trekke listeforslaget tilbake.

(3) Listeforslaget må ha vedlegg som nevnt i § 6-4.

(4) Listeforslaget skal ikke inneholde annen type informasjon til velgerne enn det som fremgår av denne paragrafen.

§ 6-2 Antall kandidatnavn på listeforslaget

(1) (*forbeholdes regler om stortingsvalg*)

(2) Ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg skal listeforslaget være utfyllt i rekkefølge med minimum sju kandidater. Forslaget kan maksimalt inneholde et antall kandidatnavn som tilsvarer det antall representanter som skal velges til fylkestinget eller kommunestyret, med et tillegg av inntil seks andre navn.

(3) Ved kommunestyrevalg kan et visst antall av de øverste kandidatene på listeforslaget gis et stemmetillegg. Kandidatene får i så fall et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 prosent av det totale antall stemmer listen mottar ved valget. Avhengig av det antall kommunestyremedlemmer som skal velges, kan forslagstillerne gi stemmetillegg til følgende antall kandidater:

11-23 medlemmer: inntil 4

25-53 medlemmer: inntil 6

55 medlemmer eller flere: inntil 10

Disse kandidatnavnene skal stå først på listeforslaget og med uthevet skrift.

§ 6-3 Antall underskrifter på listeforslaget

(1) For partier registrert i Partiregisteret som ved forrige stortingsvalg fikk en oppslutning på minst 500 stemmer i ett fylke eller minst 5 000 stemmer i hele landet, er det tilstrekkelig at listeforslaget er underskrevet av minst to av styremedlemmene i partiets lokalavdeling i det fylket eller den kommunen listen gjelder. Det samme gjelder for partier som er blitt registrert i Partiregisteret etter forrige stortingsvalg. Underskriverne må ha stemmerett i valgdistriktet. Hvis et registrert politisk parti stiller listeforslag sammen med en uregistrert gruppe, gjelder likevel bestemmelsene i annet ledd.

(2) For øvrige forslagstillere gjelder følgende regler:

- a) Ved fylkestingsvalg skal listeforslaget være underskrevet av minst 500 personer med stemmerett i fylket ved det aktuelle valget.
- b) Ved kommunestyrevalg skal listeforslaget være underskrevet av et antall personer med stemmerett i kommunen som tilsvarer 2 prosent av antall stemmeberettigede innbyggere ved siste kommunestyrevalg. Listeforslaget skal likevel som et minimum være underskrevet av like mange stemmeberettigede personer i kommunen som det skal velges medlemmer til kommunestyret. Underskrift fra 300 personer er i alle tilfeller tilstrekkelig.

§ 6-4 Vedlegg til listeforslaget

Listeforslaget skal ha følgende vedlegg:

- a) En oversikt over kandidatenes fødselsdato.
- b) En oversikt over fødselsdato og bostedsadresse til dem som har underskrevet på listeforslaget.
- c) Dersom en kandidat til fylkestingsvalg eller kommunestyrevalg ikke er innført i folkeregisteret som bosatt i fylket eller i kommunen når listeforslaget innleveres, må det ligge ved en erklæring fra kandidaten om at vedkommende vil være valgbar på valgdagen.
- d) Dersom en kandidat til fylkestingsvalg eller kommunestyrevalg ikke er valgbar på grunn av sin stilling, må det legges ved en erklæring fra kandidaten om at vedkommende vil ha fratrudd stillingen når fylkestinget eller kommunestyret trer i funksjon.

§ 6-5 Tilbakekalling av listeforslaget

Innlevert listeforslag kan kalles tilbake av tillitsutvalget. Erklæring om tilbakekalling må være innlevert senest 20. april i valgåret.

§ 6-6 Valgmyndighetenes behandling av listeforslagene

(1) Listeforslagene skal legges ut til ettersyn etter hvert som de kommer inn.

(2) Vedkommende valgmyndighet avgjør innen 1. juni i valgåret om forslag til valglister og tilbakekallinger av listeforslag kan godkjennes.

(3) Dersom et listeforslag ved innleveringen ikke oppfyller lovens krav, skal valgmyndighetene gjennom forhandlinger med listeforslagets tillitsvalgte forsøke å bringe forslaget i samsvar med loven. Det samme gjelder erklæring om tilbakekalling av listeforslag.

(4) Valgmyndighetene skal underrette samtlige kandidater på listeforslagene om at de er satt opp på listeforslag og opplyse om adgangen til å søke om fritak. En underskriver eller en kandidat som står på flere listeforslag for samme valg, skal gis pålegg om å melde fra innen en bestemt frist hvilket forslag vedkommende vil stå på. Ellers settes vedkommende opp på det listeforslaget som ble innlevert først.

§ 6-7 Offentliggjøring av godkjente valglister

Når listeforslagene er godkjent, skal valgmyndighetene legge de offisielle valglistene ut til gjennomsyn. Valgmyndighetene kunngjør overskriftene på de godkjente valglistene og opplyser om hvor de er lagt ut.

§ 6-8 Klage

Klage med krav om endring av valgstyrets eller fylkesvalgstyrets vedtak om å godkjenne eller forkaste et listeforslag, må fremsettes innen sju dager etter offentliggjøringen av overskriftene på de godkjente valglistene. Dersom klagen er begrunnet i at enerett til partinavn er krenket, har også et registrert politisk parti klagerett. For øvrig gjelder bestemmelsene om klage i kapittel 13.

§ 6-9 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om behandlingen av listeforslagene.

Kapittel 7 Stemmesedler. Velgernes adgang til å endre på stemmesedler

§ 7-1 Trykking av stemmesedler

(1) Ved fylkestingsvalg sørger fylkesvalgstyret for at det blir trykt stemmesedler for alle godkjente valglister i fylket før forhåndsstemmegivningen starter innenriks.

(2) Ved kommunestyrevalg sørger valgstyret for at det blir trykt stemmesedler for alle godkjente valglister i kommunen før forhåndsstemmegivningen starter innenriks.

§ 7-2 Endringer på stemmeseddelen

(1) Velgeren kan ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg gi kandidater på stemmeseddelen én per-

sonstemme. Dette gjøres ved å sette et merke ved kandidatens navn.

(2) Ved kommunestyrevalg kan velgeren føre opp én gang inntil så mange kandidatnavn fra andre valglister som svarer til en fjerdedel av det antall representanter som skal velges, avrundet nedover til nærmeste hele tall. I kommuner hvor kommunestyret har 19 eller færre representanter, kan det likevel føres opp inntil 5 navn. Dette gjøres ved markering på stemmeseddelen i samsvar med den anvisningen som trykkes på stemmeseddelen. Ved retting på stemmeseddelen som nevnt, mottar den aktuelle kandidaten én personstemme, mens én av listestemmene til den listen velgeren har stemt på, overføres til den listen vedkommende kandidat er ført opp på.

(3) Andre endringer på stemmeseddelen teller ikke med ved kandidatkåringen.

§ 7-3 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om utføring, trykking og utsending av stemmesedler.

Kapittel 8 Forhåndsstemmegivningen

§ 8-1 Perioden for forhåndsstemmegivningen

(1) Velgere som ønsker det, kan avgi forhåndsstemme fra 10. august i valgåret innenriks og fra 1. juli i valgåret utenriks og på Svalbard og Jan Mayen.

(2) Forhåndsstemmegivningen må ikke foregå senere enn siste fredag før valgdagen.

(3) Velgeren er selv ansvarlig for å avgi forhåndsstemme på et tidspunkt som gjør at forhåndsstemmegivningen kommer inn til valgstyret innen valgdagen kl. 20.

§ 8-2 Hvem kan motta forhåndsstemmer

(1) Som stemmemottaker innenriks fungerer

- a) stemmemottakere oppnevnt av valgstyret.
- b) sysselmanen på Svalbard. Sysselmanen kan oppnevne andre stemmemottakere.
- c) på Jan Mayen den departementet bestemmer.

(2) Som stemmemottaker utenriks fungerer

- a) utenriktjenestemann ved lønnet norsk utenriksstasjon. Etter særskilt bemyndigelse fra Utenriksdepartementet kan stemmegivning også foregå hos utenriktjenestemann ved ulønnet norsk utenriksstasjon. Stasjonssjefen kan når det finnes påkrevd, oppnevne en eller flere av stasjonens funksjonærer til å motta forhåndsstemmer.
- b) stemmemottakere oppnevnt av departementet dersom stemmegivningen foregår andre steder enn det som fremgår av bokstav a.

(3) Dersom en velger som oppholder seg utenfor riket ikke har mulighet til å oppsøke en stemmemottaker, kan vedkommende avgi stemme ved brevpost uten at en stemmemottaker er til stede ved stemmegivningen.

§ 8-3 På hvilke steder kan det mottas forhåndsstemmer

(1) Stemmegivningen skal foregå i egnet lokale.

(2) Hos stemmemottaker oppnevnt av valgstyret foregår stemmegivning

- a) på helse- og sosialinstitusjoner, og
- b) der valgstyret ellers beslutter at det skal mottas forhåndsstemmer.

(3) Hos stemmemottaker på Svalbard foregår stemmegivning der sysselmanen bestemmer.

(4) Hos utenriktjenestemann ved norsk utenriksstasjon foregår stemmegivning på stasjonen. Stasjonssjefen kan bestemme at stemmemottak kan foregå utenfor stasjonens område.

(5) Hos oppnevnt stemmemottaker på Jan Mayen og utenfor riket, foregår stemmegivning der departementet bestemmer.

(6) Velgere som oppholder seg innenriks, unntatt på Svalbard og Jan Mayen, og som på grunn av sykdom eller uførhet ikke kan avgi stemme etter annet ledd, kan etter søknad til valgstyret avgi forhåndsstemme der de oppholder seg. Valgstyret fastsetter selv fristen for når søknaden må være kommet inn til kommunen. Fristen må fastsettes til et tidspunkt innenfor perioden mellom tirsdag og fredag siste uke før valget. Søknadsfristen skal kunngjøres.

§ 8-4 Fremgangsmåten ved stemmegivningen

(1) Stemmegivningen skal foregå i enerom og usett. Stemmeseddelen skal legges i en egen stemmeseddelkonvolutt. Velger som har behov for det, kan selv be stemmemottaker om å få hjelp ved stemmegivningen. Velgeren peker selv ut en hjelper blant de personer som er tilstede. Stemmemottaker skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

(2) Stemmemottaker skal påse at det fremgår av stemmegivningen hvem velgeren er, slik at det er mulig for valgstyret å identifisere vedkommende og kryse av ved rett navn i manntallet.

(3) Stemmemottaker kan forlange at velgeren legitimerer seg.

(4) Ved ambulerende stemmegivning og stemmegivning på institusjon skal det være minst to stemmemottakere til stede.

§ 8-5 Valgagitasjon m.m.

(1) Valgagitasjon er ikke tillatt i det rommet der forhåndsstemmegivningen foregår.

(2) Uvedkommende må ikke få kunnskap om forbruket av de forskjellige valglistenes stemmesedler.

§ 8-6 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om

- a) gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen og
- b) utforming og bruk av valgkort.

Kapittel 9 Tidspunktet for valg. Stemmegivningen på valgtinget

§ 9-1 Tidspunktet for valgene

- (1) (forbeholdes regler om stortingsvalg)
- (2) Valg av representanter til fylkesting og kommunestyre skal holdes i alle kommuner på en og samme dag i september måned hvert fjerde år.

§ 9-2 Fastsetting av valgdag

- (1) Kongen fastsetter før hvert valg valgdagen til en mandag.
- (2) Kommunestyret kan selv vedta at det på ett eller flere steder i kommunen skal holdes valg også søndagen før den offisielle valgdagen.

§ 9-3 Tid og sted for stemmegivningen

- (1) Kommunestyret, eller valgstyret etter delegering, avgjør hvor mange stemmekretser kommunen skal deles inn i. Folkeregistermyndigheten skal orienteres om endringer i stemmekretsinnndelingen innen 31. mars i valgåret.
- (2) Valgstyret bestemmer hvor stemmegivningen skal foregå og fastsetter tiden for stemmegivningen. Stemmegivningen mandag må ikke foregå senere enn kl. 20.
- (3) Valgstyret kunngjør tid og sted for stemmegivningen.

§ 9-4 Ordensregler

- (1) I valglokalet og i de rom som velgeren må passere for å komme frem til valglokalet, er det ikke tillatt å drive valgagitasjon eller å utføre handlinger som kan forstyrre eller hindre en normal gjennomføring av valgbehandlingen. Det er ikke tillatt for uvedkommende å føre kontroll med hvem som møter frem og avgir stemme, eller å foreta velgerundersøkelser eller liknende utspørring av velgerne.
- (2) Uvedkommende må ikke få kunnskap om forbruket av de forskjellige valglistenes stemmesedler.
- (3) Stemmestyrets leder eller nestleder kan om nødvendig bortvise den som opptrer i strid med reglene i denne paragrafen.

§ 9-5 Stemmegivning i valglokalet

- (1) Når valgtinget åpner skal velgere som er innført i manntallet i kommunen gis adgang til å avgi stemme etter hvert som de møter frem.
- (2) Stemmestyret setter et kryss i manntallet ved velgerens navn. Stemmestyret kan kreve at en ukjent velger legitimerer seg.
- (3) Velgeren skal i enerom og usett brette sammen stemmeseddelen slik at det ikke er synlig hvilken valgliste velgeren stemmer på. Velgeren leverer stemmeseddelen til stemmestyret, som stempler den med et offisielt stempel. Velgeren legger selv stemmeseddelen ned i en urne.

(4) Velgere som ikke er innført i vedkommende del av manntallet, skal ikke legge stemmeseddelen i urnen. Etter at stemmeseddelen er blitt stemplet, skal velgeren selv legge den i en stemmeseddelkonvolutt og gi denne til stemmestyret. Stemmestyret legger stemmeseddelkonvolutt i en omslagskonvolutt, kleder den igjen og påfører den velgerens navn, bostedsadresse og fødselsdato.

(5) Velger som har behov for det, kan selv be stemmestyret om å få nødvendig hjelp ved stemmegivningen. Velgeren peker selv ut en hjelper blant de personer som er tilstede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

§ 9-6 Stemmegivning utenfor valglokalet

Er velgeren ikke i stand til å bevege seg inn i valglokalet, kan vedkommende avgi stemme til to stemmemottakere umiddelbart utenfor valglokalet.

§ 9-7 Avslutning av stemmegivningen

Stemmelokalet stenges på det tidspunkt som er fastsatt. De velgere som da er til stede i valglokalet skal få avgi stemme.

§ 9-8 Oppbevaring og transport av valgmateriell

Alt valgmateriell skal oppbevares og transporteres på betryggende måte.

§ 9-9 Offentliggjøring av valgresultater og prognoser

Valgresultater og prognoser som er laget på grunnlag av undersøkelser foretatt den dag eller de dager valget foregår, kan ikke offentliggjøres før tidligst kl. 20 på valgdagen mandag.

§ 9-10 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om organiseringen og gjennomføringen av stemmegivningen på valgtinget, og om oppbevaring og transport av valgmateriell.

Kapittel 10 Prøving av stemmegivninger og stemmesedler, optelling, protokollering m.m.

§ 10-1 Godkjenning av stemmegivning avgitt på forhånd

- (1) En forhåndsstemmegivning skal godkjennes dersom
 - a) velgeren er innført i manntallet i kommunen,
 - b) stemmegivningen inneholder tilstrekkelige opplysninger til å fastslå hvem velgeren er,
 - c) stemmegivningen er avgitt til rett tid,
 - d) stemmegivningen er levert til rett stemmemottaker med mindre den er avgitt som brevstemme,

- e) omslagskonvolutten ikke er åpnet eller forsøkt åpnet,
- f) velgeren ikke har avgitt godkjent stemmegivning og
- g) stemmegivningen er kommet inn til valgstyret innen kl. 20 på valgdagen.

(2) Velgerens stemmegivning er godkjent når vedkommende er krysset av i manntallet.

(3) Forhåndsstemmegivningene skal godkjennes før valgdagen i den utstrekning det er mulig.

§ 10-2 Godkjenning av stemmegivning avgitt på valgtinget

(1) En stemmegivning avgitt på valgtinget skal godkjennes dersom

- a) velgeren er innført i manntallet i kommunen,
- b) velgeren har fått anledning til å avgi stemme, og
- c) velgeren ikke allerede har avgitt godkjent stemmegivning.

(2) Velgerens stemmegivning er godkjent når vedkommende er krysset av i manntallet.

§ 10-3 Godkjenning av stemmesedler

(1) En stemmeseddel skal godkjennes dersom

- a) den har offentlig stempel når den er avgitt på valgtinget,
- b) det fremgår hvilket valg stemmeseddelen gjelder,
- c) det fremgår hvilket parti eller gruppe velgeren har stemt på, og
- d) partiet eller gruppen stiller liste i valgkretsen. Stemmeseddel beregnet på en annen valgkrets kan bare godkjennes dersom den gjelder et registrert politisk parti.

(2) En avgitt stemmeseddel anses å være enslydende med den offisielle valglisten.

(3) Dersom velgeren har benyttet en trykt stemmeseddel som ikke er enslydende med den offisielle valglisten, skal det ses bort fra eventuelle endringer foretatt av velgeren.

§ 10-4 Prinsipper for opptelling av stemmesedler

(1) Valgstyret er ansvarlig for opptelling av stemmesedler. Opptellingen foretas av de personer og på den måten valgstyret har bestemt.

(2) Særskilt opptelling av stemmesedler kan bare foretas dersom den delen eller de delene av manntallet opptellingen gjelder, inneholder minst 100 navn.

(3) Ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg skal stemmesedlene telles opp hver for seg. Stemmesedlene kan telles opp samtidig, forutsatt at dette ikke fører til forsinkelse av valgoppgjøret ved fylkestingsvalget.

(4) Stemmesedler avgitt på forhånd og stemmesedler avgitt på valgtinget skal telles hver for seg.

(5) Stemmesedlene skal telles opp i to omganger, ved en foreløpig og en endelig opptelling.

§ 10-5 Foreløpig opptelling

(1) Foreløpig opptelling av stemmesedler avgitt på forhånd skal starte senest fire timer før stemmegivningen er avsluttet ved samtlige valglokaler i kommunen, dersom dette kan skje uten å stride mot prinsippet om hemmelig valg. I motsatt fall skal den starte så snart samtlige forhåndsstemmegivninger er godkjent.

(2) Foreløpig opptelling av stemmesedler avgitt på valgtinget skal starte så snart som mulig etter at stemmegivningen på valgtinget er avsluttet.

(3) Dersom det foretas foreløpig opptelling hos valgstyret, bør valgtingsstemmegivninger avgitt ved andre stemmesteder i kommunen enn der velgeren er manntallsført, behandles før den foreløpige opptellingen starter. Godkjente stemmesedler blant disse skal telles sammen med de øvrige stemmesedlene. Forutsetningen er at dette kan skje uten særlig forsinkelse for opptellingen.

(4) Stemmesedler det er tvil om kan godkjennes, legges til side og holdes utenfor opptellingen.

(5) Hver listes stemmetall finnes ved å telle hvor mange stemmesedler som er avgitt til hver liste.

§ 10-6 Endelig opptelling. Registrering av rettinger på stemmesedlene

(1) Endelig opptelling tar til umiddelbart etter at foreløpig opptelling er avsluttet og alle stemmene er kommet inn til valgstyret. Den endelige opptellingen skal foretas under valgstyrets tilsyn.

(2) Stemmesedlene fra den foreløpige opptellingen skal telles på nytt. Valgstyret avgjør om stemmesedler som ikke ble tatt med i den foreløpige opptellingen og stemmegivninger som stemmestyrene har lagt i særskilt omslag, skal godkjennes. Godkjente stemmesedler blant disse skal telles sammen med de øvrige stemmesedlene.

(3) Ved endelig opptelling av stemmesedler til kommunestyrevalget registrerer valgstyret også rettinger velgerne har gjort på stemmesedlene.

(4) Ved fylkestingsvalget skal fylkesvalgstyrene i forbindelse med valgoppgjøret registrere rettinger velgerne har gjort på stemmesedlene.

§ 10-7 Protokollering av valg

(1) Stemmestyret skal føre protokoll i forbindelse med gjennomføringen av valgtinget.

(2) Valgstyret skal føre protokoll i forbindelse med forberedelser og gjennomføring av valg.

(3) Fylkesvalgstyret skal føre protokoll i forbindelse med kontrollen med valgstyrets gjennomføring av fylkestingsvalg, samt valgoppgjøret.

§ 10-8 Oversending av materiell ved fylkestingsvalg

(1) Ved fylkestingsvalg skal valgstyret så snart som mulig sende følgende materiell til fylkesvalgstyret:

- a) alle godkjente stemmesedler, sortert på urettede og rettede, de som er avgitt på valgtinget og de som er avgitt på forhånd hver for seg,
- b) alle stemmegivninger og stemmesedler valgstyret har forkastet,
- c) alle valgkort fra forhåndsstemmegivningen,
- d) alle omslagskonvolutter fra forhåndsstemmegivningen utenriks og på Svalbard og Jan Mayen,
- e) bekreftet avskrift av det som er protokollert i forbindelse med valget, og
- f) kopi av innkomne klager.

(2) *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

(3) Materiellet skal pakkes i god orden i forsvarlig forseglede emballasje, og sendes på hurtigst betryggende måte.

§ 10-9 Fylkesvalgstyrets kontroll ved fylkestingsvalg

(1) Fylkesvalgstyret skal kontrollere gjennomføringen av fylkestingsvalg i kommunene med grunnlag i det materielle det får tilsendt etter § 10-8. Dersom fylkesvalgstyret finner feil ved valgstyrets avgjørelser om å godkjenne eller forkaste stemmegivninger eller stemmesedler, eller feil i valgstyrets opptelling, skal feilene rettes.

(2) *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 10-10 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om prøving av stemmegivninger og stemmesedler, om opptelling av stemmesedler og om protokollering av valg.

Kapittel 11 Mandatfordelingen og kandidat-kåringen

§ 11-1 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-2 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-3 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-4 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-5 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-6 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-7 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-8 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-9 *(forbeholdes regler om stortingsvalg)*

§ 11-10 *Mandatfordeling og kandidatføring ved fylkestingsvalg*

(1) Fylkesvalgstyret skal foreta valgoppgjør ved fylkestingsvalg. Valglistenes stemmetall i alle kommunene i fylket legges sammen og mandatfordelingen

skjer i henhold til St. Laguës modifiserte metode etter Grunnloven § 59 fjerde ledd.

(2) Etter at samtlige representantplasser i fylkestinget er fordelt etter første ledd, avsettes en sjettedel av fylkestingets samlede medlemstall - i tilfelle avrundet oppover til nærmeste hele tall - som utjevningsrepresentanter. Disse representantplassene skal fordeles på listene på samme måte som etter første ledd. Utjevningsrepresentantplassene skal nyttes i den utstrekning det er nødvendig for å sikre alle kommuner i fylket minst én representant i fylkestinget.

(3) Når det er avgjort hvor mange ordinære representantplasser en valgliste skal ha, fordeler fylkesvalgstyret disse representantplassene til kandidatene på listen. Kandidater som ikke er valgbare settes ut av betraktning. Kandidater på listen som har oppnådd et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens totale stemmetall, kåres i rekkefølge etter antall motatte personlige stemmer. Øvrige ordinære representantplasser fordeles på grunnlag av kandidatenes rekkefølge på listen.

(4) Etter at det er avgjort hvilke kandidater som er valgt til ordinære representanter, skal utjevningsrepresentantplassene fordeles. Som utjevningsrepresentanter velges kandidater bosatt i kommuner som foreløpig ikke har fått valgt inn noen representant i fylkestinget. Tredje ledd annet, tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende. Har en liste som skulle ha utjevningsrepresentantplass, ingen kandidat fra hittil urepresenterte kommuner, anses den kandidaten valgt på vedkommende plass som ville blitt valgt etter reglene i tredje ledd. Det samme gjelder dersom det fortsatt er ledige representantplasser igjen når alle kommuner har fått minst én representant i fylkestinget. En kandidat anses bosatt i den kommunen hvor vedkommende har stemmerett ved valget.

(5) Hver liste skal så vidt mulig tildeles så mange vararepresentanter som den får representanter, med tillegg av tre. Vararepresentantplassene besettes ved fortsatt opptelling på samme måte som bestemt for de ordinære representantene i tredje ledd, idet man ser bort fra dem som er valgt til utjevningsrepresentanter.

(6) Dersom en valgliste får flere mandater enn det er valgbare kandidater på listen, fordeles det overskytende antall mandater mellom de øvrige listene i henhold til regelen i første ledd.

(7) Skulle det tilfalle en liste flere utjevningsrepresentantplasser enn den har valgbare kandidater til overs når de ordinære representantplassene er besatt, skal disse utjevningsrepresentantplassene fordeles på de øvrige i henhold til regelen i annet ledd.

§ 11-11 *Underretning til de valgte fylkestingsrepresentantene*

Fylkesvalgstyret skal underrette de valgte representantene og vararepresentantene om valget og opplyse om retten til å søke om fritak fra valg.

§ 11-12 Mandatfordeling og kandidatkåring ved kommunestyrevalg

(1) Valgstyret skal foreta valgoppgjør ved kommunestyrevalg. Valgoppjøret foretas på grunnlag av det antall listestemmer hver enkelt liste har mottatt. Listestemmetallet beregnes ved å multiplisere det antall stemmesedler som er blitt listen til del med det antall kandidater som skal velges til kommunestyret. Listestemmer mottatt fra andre lister legges til, mens listestemmer avgitt til andre lister trekkes fra.

(2) Representantplassene i kommunestyret fordeles mellom listene på følgende måte:

- En dividerer summen av listestemmetallene med representantplassenes antall forøket med 1. Kvotientens hele tall forøkes med 1. Hver listes stemmetall divideres med den forøkede kvotient, og listen får så mange representantplasser som de nye kvotienters hele tall angir.
- Viser det seg at ikke alle representantplassene blir fordelt mellom listene på denne måten, divideres hver listes stemmetall først med det antall representantplasser listen har fått forøket med 1, deretter, om det er nødvendig, med det samme tall forøket med 2, osv.
- Et antall kvotienter tilsvarende antall ikke fordelte representantplasser nummereres deretter, slik at den største kvotienten får nr. 1, den nest største får nr. 2 osv. Divisjonene etter foregående ledd må fortsette inntil det viser seg at ingen kvotient i en senere kvotientrekke er større enn den sist nummererte, som kalles delingstallet. De gjenværende representantplassene fordeles deretter på valglistene på grunnlag av de nummererte kvotientene.
- Hvis flere lister har samme kvotient, tilfaller plassen den av listene som har størst stemmetall. Har de samme stemmetall avgjøres det ved loddtrekning hvilken liste representantplassen skal tilfalle.

(3) Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeler valgstyret representantplassene til kandidatene på listen. Kandidater som ikke er valgbare, settes ut av betraktning. Kandidater på listen som er satt opp med uthevet skrift, gis et antall personlige stemmer som tilsvarer 25 prosent av listens totale stemmetall, før de personlige stemmer velgerne har gitt til kandidatene telles opp. Deretter kåres kandidatene i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Har flere kandidater fått like mange stemmer, eller ingen stemmer, er rekkefølgen på listen avgjørende.

(4) Hver liste skal så vidt mulig tildeles så mange vararepresentanter som den får representanter, med tillegg av tre. Kandidatene til vararepresentantplassene fordeles på samme måte som representantene etter annet ledd.

(5) Dersom en valgliste får flere mandater enn det er valgbare kandidater på listen, fordeles det oversky-

tende antall mandater mellom de øvrige listene i henhold til regelen i første ledd.

§ 11-13 Underretning til de valgte kommunestyrerepresentantene

Valgstyret skal underrette de valgte representantene og vararepresentantene om valget og opplyse om retten til å søke om fritak fra valg.

Kapittel 12 Flertallsvalg ved kommunestyrevalg

§ 12-1 Villkårene for flertallsvalg

(1) Kommunestyrevalget holdes som flertallsvalg dersom det i en kommune ikke foreligger mer enn ett godkjent listeforslag.

(2) Valgstyret kunngjør at valget holdes som flertallsvalg og informerer om hvilke regler som gjelder for valget.

§ 12-2 Fremgangsmåten ved flertallsvalg

(1) Velgerne stemmer med samme stemmeseddel på representanter og vararepresentanter.

(2) Stemmeseddelen kan inneholde høyst så mange navn som det skal velges representanter i kommunestyret, og like mange vararepresentanter.

§ 12-3 Valgoppjøret ved flertallsvalg

(1) Ved valgoppjøret telles først de stemmer som er avgitt på representanter. Er det på stemmeseddelen ikke skilt mellom representanter og vararepresentanter, anses de først oppførte som representanter i det tillatte antall, og de følgende som vararepresentanter i det tillatte antall. Inneholder stemmeseddelen flere navn som representanter eller vararepresentanter enn tillatt, settes de overskytende navnene som står sist i rekkefølgen ut av betraktning.

(2) Et navn kan bare føres opp én gang på hver stemmeseddel.

(3) De som får flest stemmer er valgt.

(4) De som får flest stemmer når representantstemmer og vararepresentantstemmer telles under ett, blir valgt til vararepresentanter i den rekkefølgen stemmetallet viser og i et antall som svarer til representantenes.

(5) Hvis flere kandidater får like mange stemmer, avgjøres utfallet ved loddtrekning.

Kapittel 13 Prøving av valgets gyldighet. Klage

§ 13-1 (forbeholdes regler om stortingsvalg)

§ 13-2 Klage ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

(1) Alle som har stemmerett, kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av fylkestingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført, og ved kommunestyrevalget i den

kommunen vedkommende er manntallsført. Gjelder klagen spørsmål om stemmerett eller om adgangen til å avgi stemme, har også den som ikke er blitt manntallsført, klagerett.

(2) Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Klage over valgoppgjøret må fremmes innen sju dager etter at valgoppgjøret er godkjent i fylkestinget eller kommunestyret.

(3) Klagen skal være skriftlig og skal fremsettes for valgstyret i kommunen ved kommunestyrevalg og for fylkesvalgstyret ved fylkestingsvalg. Gjelder klagen forhold av betydning for begge valg, anses den å gjelde begge og kan fremsettes enten for valgstyret eller fylkesvalgstyret.

(4) Departementet er klageinstans. Departementets vedtak i klagesaker etter denne paragraf er endelige og kan ikke bringes inn for domstolene.

§ 13-3 (forbeholdes regler om stortingsvalg)

§ 13-4 Kontroll av fylkestingsvalg og kommunestyrevalg. Ugyldig valg - omvalg

(1) Det nyvalgte fylkestinget treffer vedtak om fylkestingsvalget er gyldig. Det nyvalgte kommunestyret treffer vedtak om kommunestyrevalget er gyldig.

(2) Fylkestinget skal kjenne fylkestingsvalget i en kommune eller i hele fylket ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på fordelingen av mandatene mellom listene og som det ikke er mulig å rette.

(3) Kommunestyret skal kjenne kommunestyrevalget i kommunen ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på fordelingen av mandatene mellom listene og som det ikke er mulig å rette.

(4) Hvis fylkestinget eller kommunestyret kjenner et valg ugyldig, skal det sendes melding til departementet, som påbyr omvalg. Ved fylkestingsvalg kan departementet i særlige tilfeller påby omvalg i hele fylket, selv om feilen ikke gjelder alle kommunene i fylket.

(5) Bestemmelsen i kommuneloven § 59 om lovlighetskontroll gjelder tilsvarende. Fristen for å fremsette begjæring om lovlighetskontroll er likevel sju dager etter at fylkestinget eller kommunestyret har truffet vedtak etter første ledd.

§ 13-5 Gjennomføring av omvalg

(1) Ved omvalg benyttes manntallet fra det opprinnelige valget. Manntallet skal oppdateres og feil rettes.

(2) Dersom det er nødvendig av hensyn til en hensiktsmessig gjennomføring av omvalget, kan departementet gjøre unntak fra bestemmelser i denne lov.

Kapittel 14 Nytt valgoppgjør i perioden. Suppleringsvalg

§ 14-1 (forbeholdes regler om stortingsvalg)

§ 14-2 Nytt valgoppgjør og suppleringsvalg til fylkestinget eller kommunestyret

(1) Fylkesordføreren eller ordføreren skal sørge for at fylkesvalgstyret eller valgstyret foretar nytt valgoppgjør dersom en representantplass i fylkestinget eller kommunestyret blir stående ubesatt.

(2) Det skal også foretas nytt valgoppgjør når en vararepresentantplass er blitt ledig, dersom fylkesordføreren eller ordføreren finner dette nødvendig.

(3) Er antallet av vararepresentanter eller av en gruppes vararepresentanter blitt utilstrekkelig, og forholdet ikke kan avhjelpest ved nytt valgoppgjør etter annet ledd, kan vedkommende gruppe selv utpeke den som skal rykke inn på den ledige vararepresentantplassen. Gruppen underretter deretter fylkesvalgstyret eller valgstyret, som velger vedkommende som vararepresentant dersom valgbarhetsvilkårene er oppfylt.

(4) Er kommunestyrevalget holdt som flertallsvalg, utpekes kandidaten til den ledige plassen av kommunestyret. Tredje ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

(5) For øvrig gjelder §§ 11-11 og 11-13 tilsvarende.

Kapittel 15 Forskjellige bestemmelser

§15-1 Forsøk

(1) Kongen kan etter søknad gi samtykke til:

- forsøk der valg etter denne lov gjennomføres på andre måter enn det som følger av denne lov, og
- forsøk med direkte valg av andre folkevalgte organer enn dem denne lov gjelder.

(2) Kongen fastsetter nærmere vilkår for forsøket og bestemmer herunder hvilke lovbestemmelser det kan gjøres avvik fra.

§ 15-2 Oppbevaring, avhending og tilintetgjøring av valgmateriell

Oppbevaring, avhending og tilintetgjøring av valgmateriell etter at valget er over, skal skje i henhold til arkivlovens bestemmelser og forskrift gitt i medhold av denne.

§ 15-3 Tilgang til manntallet og det øvrige materiellet - offentlighet

(1) Om ikke annet følger av bestemmelser i denne lov eller i forskrift, kan tilgang til eller avskrift av manntallseksemplarer, herunder det som er brukt til avkryssing, bare gis eller utleveres

- til offentlig ansatte når det er nødvendig av hensyn til tjenesten, eller
- til forskere i vitenskapelig øyemed når det foreligger samtykke fra folkeregistermyndigheten.

(2) Tilgang til det øvrige valgmateriellet kan bare gis til forskere i vitenskapelig øyemed og etter samtykke fra vedkommende myndighet.

§ 15-4 Taushetsplikt

(1) Forvaltningslovens bestemmelser om taushetsplikt gjelder tilsvarende ved valg.

(2) En person som assisterer en velger ved stemmegivningen og får kjennskap til hvordan vedkommende har stemt, har taushetsplikt om dette.

§ 15-5 Beregning av frister. Oppreisning for oversittet frist

(1) Hvis en dato som er utgangspunktet for en frist faller på en helligdag, begynner fristen å løpe nærmest påfølgende hverdag.

(2) Hvis en dato for avslutningen av en frist faller på en helligdag, løper fristen ut den nærmest påfølgende hverdag.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder tilsvarende i de tilfeller hvor en dato som er det tidligste eller seneste tidspunktet for noen handling etter denne lov, faller på en helligdag.

(4) Oppreisning for oversittet frist etter denne lov kan bare gis hvis fristoversittingen skyldes forhold den som plikter å overholde fristen ikke hadde herredømme over, og heller ikke kunne forutse.

§ 15-6 Opplysningsplikt

Alle offentlig ansatte plikter så langt det er mulig å gi valgmyndighetene de opplysninger de måtte kreve til bruk ved forberedelse og gjennomføring av valg.

§ 15-7 Oppgaver til valgstatistikk

Fylkesvalgstyrene og valgstyrene plikter å gi de oppgaver som departementet eller Statistisk sentralbyrå finner er nødvendige for å publisere valgresultater eller utarbeide offisiell valgstatistikk.

§ 15-8 Kommuner som utgjør et eget fylke

(1) Denne lovs bestemmelser om fylkestingsvalg gjelder ikke i de tilfeller hvor en kommune utgjør et eget fylke og hvor det derfor ikke avholdes fylkestingsvalg.

(2) Det skal likevel også i disse kommuner være adgang til å avgi forhåndsstemme til fylkestingsvalg for velgere som har stemmerett i en kommune som utgjør en del av et annet fylke.

§ 15-9 (forbeholdes regler om stortingsvalg)

Kapittel 16 Ikrafttredelses- og overgangsregler. Endringer i andre lover

§ 16-1 Ikrafttredelse

(1) Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

(2) Fra samme tid oppheves lov 1. mars 1985 nr. 3 om stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg (valgloven) med unntak av § 83.

§ 16-2 Overgangsregler

(1) § 5-2 annet ledd bokstav d gjelder ikke for partier som var registrert etter § 17 i lov 1. mars 1985 nr. 3, dersom disse søker om registrering i Partiregisteret innen 2. januar 2005. Partier som ikke har søkt om registrering innen denne fristen, mister eneretten til partinavnet etter stortingsvalget i 2005.

(2) For å kunne stille listeforslag under det navn partiet var registrert med etter § 17 i lov 1. mars 1985 nr. 3, må partiet være registrert i Partiregisteret.

§ 16-3 Endringer i andre lover

Fra den tid loven her trer i kraft, gjøres følgende endringer i lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven):

§ 12 skal lyde:

§ 12. Kommunedelsutvalg

1. Kommunestyret kan selv opprette kommunedelsutvalg for deler av kommunen. Kommunestyret velger selv medlemmer og varamedlemmer til utvalget, og blant medlemmene leder og nestleder.
2. *Kommunestyret kan fatte vedtak om at medlemmene til ett eller flere kommunedelsutvalg i kommunen skal velges av innbyggerne i vedkommende kommunedel (direkte valg). Der medlemmene til kommunedelsutvalget er valgt ved direkte valg, velger utvalget selv leder og nestleder.*
3. Kommunestyret fastsetter selv kommunedelsutvalgenes arbeidsoppgaver. Kommunedelsutvalg kan tildeles avgjørelsesmyndighet i alle saker vedrørende kommunedelen hvor ikke annet følger av lov.
4. Kommunedelsutvalget kan gi lederen eller et arbeidsutvalg myndighet til å treffe vedtak i enkelt saker eller i typer av saker som ikke er av prinsipiell betydning, hvis ikke kommunestyret har bestemt noe annet.
5. Kommunestyret kan selv når som helst omorganisere eller nedlegge kommunedelsutvalg. *Dette gjelder ikke når kommunedelsutvalget er valgt ved direkte valg.*
6. *For gjennomføringen av direkte valg til kommunedelsutvalg gjelder bestemmelsene i valgloven så langt de passer.*
7. *Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om direkte valg til kommunedelsutvalg.*

§ 14 nr. 1 bokstav b skal lyde:

- b) Utelukket fra valg er fylkesmannen, assisterende fylkesmann, og den som i vedkommende kommu-

ne eller fylkeskommune er administrasjonssjef eller dennes stedfortreder, er sekretær for kommunestyret eller *fylkestinget*, har ansvaret for regnskapsfunksjonen i kommunen eller fylkeskommunen, eller foretar revisjon for kommunen eller fylkeskommunen. I kommuner og fylkeskommuner med parlamentarisk styreform er ansatte i sekretariatet til rådet som har fått myndighet delegert fra rådet, ikke valgbare.

§ 14 nr. 1 bokstav c første punktum skal lyde:

Rett til å kreve seg fritatt fra valg har den som *har gjort* tjeneste som medlem av vedkommende organ de siste fire år.

B.

Stortinget ber Regjeringen utrede hvilke bestemmelser eller ordninger som kan etableres for å sikre en nødvendig kjønnsfordeling i de politiske organene.

C.

Stortinget ber Regjeringen om å vurdere nødvendige lovendringsforslag i kommunelovens bestemmelser om fritak, permisjoner mv. med sikte på å oppnå en klargjøring og ensartet håndhevelse av regelverket.

D.

Stortinget ber Regjeringen om å sørge for at partiets navn på lister også fremgår i form av blindeskrift.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 11. juni 2002

Ågot Valle
leder

Kjell Engebretsen
ordfører og sekretær

Vedlegg

Brev fra Kommunal- og regionaldepartementet v/statsråden til kontroll- og konstitusjonskomiteen, datert 16. mai 2002.

Vedrørende Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) - forslag til ny valglov

Jeg viser til komiteens telefaks av 14. mai 2002, der komiteen ber om en nærmere redegjørelse for de forsøk som ble gjennomført i Kristiansand og Skjervøy kommuner i forbindelse med kommunestyrevalget i 1999.

Bakgrunnen for forsøkene

Departementet godkjente i 1999 søknader fra kommunene Kristiansand og Skjervøy om forsøk med avvik fra valglovens regler om velgernes adgang til å endre på stemmesedlene ved kommunestyrevalget. Godkjenningen ble gitt med hjemmel i lov om forsøk i offentlig forvaltning (forsøksloven).

Forsøkene innebar:

- a) Det var ikke adgang til å stryke kandidatnavn.
- b) Det var adgang til å dobbeltkumulere kandidater, dvs. velgerne kunne gi kandidater inntil *to* tilleggsstemmer. Hvert navn på de trykte stemmesedlene kunne dobbeltkumuleres. Dette innebar at forhåndskumulerte kandidater kunne gis inntil fire tilleggsstemmer (mens de etter valglovens ordinære regler kan få bare *en* tilleggsstemme). Det var fritt opp til velgerne om de ville gi en eller to tilleggsstemmer til kandidatene.

Forsøkene ble begrunnet med følgende argumenter i søknaden fra Kristiansand kommune (med tilslutning fra Skjervøy):

1. økt valgdeltakelse,
2. økt engasjement i forbindelse med personvalget, dvs. flere lister med rettinger,
3. mindre skepsis blant politikere til å stille til valg/gjenvvalg,
4. forhindre kupp fra mindre velgergrupper,
5. forenkle valgoppgjøret,
6. opplevelsen av en mer demokratisk valgordning.

Erfaringer med forsøkene

Begge kommunene har foretatt evalueringer av forsøkene. Valglovutvalget oppsummerer i sin innstilling (NOU 2001:3, side 147) evalueringsrapportene på følgende måte:

"Skjervøy konkluderer i sin evaluering med at en var relativt fornøyd med forsøket. Kristiansands evaluering er mer omfattende, og resultatet peker i ulike retninger. Oppsummert ga forsøket i Kristiansand følgende resultat:

- a) flere benyttet seg av muligheten til å rette på listene (fra 19,3 prosent i 1995 til 35,6 prosent i 1999),
- b) det ser ikke ut til å være en sammenheng mellom forsøket og valgdeltakelsen,
- c) forsøksordningen ble oppfattet som vanskeligere å forstå enn den ordinære valgordningen (både blant velgerne og listekandidatene),
- d) frykten for å bli strøket fra en liste hadde liten innvirkning på kandidatenes vilje til å stille til valg (det kan dermed se ut som om ordningen ikke har effekt på rekrutteringen av kandidater),
- e) valgoppgjøret ble enklere,
- f) både listekandidatene og velgerne var negative til forsøket (50,6 prosent av velgerne var negative, 14,2 prosent positive),
- g) et flertall, både blant velgerne og listekandidatene, mente ordningen var mindre demokratisk (51,7 prosent mot 14,5 prosent blant velgerne, 53 prosent mot 12,6 prosent av listekandidatene)."

Kopi av de to evalueringsrapportene ligger ved til orientering.

Departementets vurdering

Jeg vil først nevne at høringsinstansene i forbindelse med høringen av NOU 2001:3 Velgere, valgordning, valgte ikke har uttrykt noe ønske om å innføre de rettere reglene som ble benyttet i forsøket i Kristiansand og Skjervøy. Heller ikke Kristiansand kommune som opprinnelig fremmet forslaget, har noen kommentarer til forslaget om at velgerne bare skal kunne kumulere en gang.

I vurderingen av hva slags rettere regler valgloven bør inneholde, har departementet lagt vekt på at reglene må være enkle å forstå for velgerne og at systemet bør være mest mulig likt ved alle valg. Det er avgjørende at rettere reglene er enkle å forstå slik at velgerne ikke avstår fra å rette av frykt for å gjøre feil, eller at stemmeseddelen skal bli forkastet. Rettere reglene må ikke bli så kompliserte at det bare blir et mindretall av velgerne som forstår de mulighetene til å påvirke valget som ligger i retteordningen.

Dette vil i så fall gi disse en uforholdsmessig stor innflytelse på valget. Dessuten er det et demokratisk problem hvis rettere reglene blir så kompliserte at velgerne ikke skjønner konsekvensene av rettingene.

Evalueringen av forsøket i Kristiansand viste at 34,2 % av velgerne syntes rettere reglene var mer komplisert enn reglene i valgloven. Bare 20 % av velgerne syntes forsøksordningen var lettere å forstå. Av listekandidatene oppfattet 39 % ordningen som vanskeligere å forstå, mens 17 % mente den var lettere å forstå. Etter mitt syn vil det være betenkelig å innføre rettere regler som en så stor andel av velgerne og kandidatene

finner mer komplisert enn eksisterende regelverk. Departementets forslag på den annen side innebærer en forenkling i forhold til gjeldende regelverk.

Dersom man åpner for at velgerne skal kunne gi flere enn én personstemme til hver kandidat, vil balansen mellom partienes mulighet til å påvirke hvilke kandidater som blir valgt gjennom å forhåndskumulere enkelte kandidater og velgernes mulighet til å påvirke sammensetningen av organet, forrykkes i favør av velgerne. Betydningen av å være forhåndskumulert vil altså svekkes. Departementets forslag innebærer en klar styrking av velgernes innflytelse på bekostning av partiene. En ytterligere svekking av partienes mulig-

heter til å "sikre" at enkelte foretrukne kandidater blir valgt, vil etter mitt syn være å svekke partiene for mye.

Som nevnt tidligere har departementet (og Valglovutvalget) lagt vekt på at reglene bør være mest mulig like ved alle valg. Dersom de rettere reglene som ble benyttet ved forsøket i Kristiansand og Skjervøy ved valget i 1999, også skal legges til grunn ved fylkestingsvalg og stortingsvalg, må oppgjørsreglene for disse valgene endres i forhold til departementets forslag, hvor det er lagt til grunn at kandidater som får personstemmer på minst 8 % av stemmesedlene, rangeres i forhold til antall mottatte personstemmer.